

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องสภาพ ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม : กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษา

แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การจัดการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

2. การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

2.1 ความหมายการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

2.3 หลักการของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

2.4 ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

2.5 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม

2.6 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม

2.6.1 ความพร้อมของครู

2.6.2 สถานที่และสภาพแวดล้อม

2.6.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.6.4 สื่อ โสตทัศนูปกรณ์

2.6.5 การนิเทศติดตาม

2.6.6 การวัดและประเมินผล

2.7 การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

3. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ปัญหา

3.1 ความหมายของสภาพ ปัญหา

3.2 สภาพ ปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษา

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

1.1 ความหมายของการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 7-8) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ และสังคมในระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาเชิงสังคม

ทักษิณ ชินวัตร (2544, หน้า 15 – 16) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ต้องมีความสมดุลพอดีระหว่างการเป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข จะต้องคิดเป็น ทำเป็น มีคุณธรรม ศีลธรรม อดทน ควบคุมอารมณ์และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้

วิทยากร เชียงกุล (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ใหม่ทั้งในระบบโรงเรียน จากสื่อสารมวลชน จากองค์การ และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจการเมือง และสภาพแวดล้อมทางสังคมทุกด้าน เพื่อสร้างคน และสังคมแบบใหม่ให้เป็น คนที่มีความรู้ควบคู่ไปกับจิตสำนึก มีสัมมาอาชีพควบคู่ไปกับการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับคุณธรรมและจริยธรรม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545, หน้า 20) กล่าวถึงความหมายของการจัดการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบของการจัดการศึกษาทุกด้านจากที่เป็นอยู่เพื่อให้สามารถนำไปสู่ผลผลิตคุณภาพหรือเป้าหมายของการศึกษาได้ตามที่ประสงค์ การดำเนินเช่นนี้จึงไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงธรรมดา แต่ต้องเปลี่ยนแปลงทุกด้านอย่างรวดเร็ว มีแผนดำเนินการ และมีการผลักดันอย่างจริงจัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการศึกษาว่าหมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด ความประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพนี้ จะทำให้สังคมมีความมั่นคงสงบสุขเจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคม มีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป

1.2 ความสำคัญในการจัดการศึกษา

ยุวดี กังสาด (2545, หน้า 67) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทาง วัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา และให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี โดยให้เด็กซึ่งอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จนอายุย่างเข้าปีที่ 16 สถานศึกษาจึงมีความสำคัญ ในการสร้างเกราะคุ้มกันให้กับเด็กที่จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และไม่ก่อปัญหาสังคม เพราะสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษาย่อมมีอิทธิพลต่อความสุข ความดีงามและการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำให้มองเห็นสภาพความสำเร็จของการจัดการการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนที่ควรคำนึงถึง คือ สภาพความสำเร็จของผู้เรียน สภาพความพร้อมของการดำเนินงานและสภาพความพร้อมของปัจจัยต่างๆ

ปรัชญา เวสารัชช (2545, หน้า 5-12) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาว่าการจัดการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของคน ช่วยให้คนมีความรู้ ความสามารถในการสิ่งที่ตนได้ศึกษา ในทุกๆ ด้านรวมถึงพัฒนาให้ผู้เรียนมี คุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดการ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้ผู้ได้รับไปทำโดยไม่มีเป้าหมาย ไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้คุณภาพ เพราะยอมทำให้การศึกษาไม่มีทิศทาง ไม่เป็นระบบไม่คุ้มค่า และหากจัดผิดพลาดก็ยากที่จะแก้ไขเพราะกระบวนการศึกษา เช่น ค่านิยมต่างๆ ได้ซึมซับเข้าไปในใจของผู้เรียนแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 1-2) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาช่วยปรับเปลี่ยนและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีคุณภาพ หมายถึง ช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข คนดี คือมีคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมสอดคล้องกับความนิยมของคนไทย คนเก่ง คือมีความรู้และทักษะตรงตามมาตรฐานของหลักสูตร และมีความสุข คือมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

จากที่นักการศึกษา กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของคน เพราะสังคมและประเทศชาติต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบด้านการสอน การบริหาร หรือการสนับสนุน เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจัดการศึกษาจำต้องได้รับการปรับเปลี่ยนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย การจัดการศึกษาที่อยู่กับที่ย่อมหมายถึงความล้าสมัยไม่เหมาะสม ไม่คุ้มประโยชน์

วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 4 - 8) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไว้ 3 ประการคือ

1. เพื่อขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวลให้กว้างขวาง และสูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
2. เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคล ชุมชนและประเทศ ให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
3. เพื่อให้การศึกษาได้สร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเองสร้าง ความก้าวหน้าและมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกแห่งความเป็นไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 176 -180) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ความเสมอภาคและบูรณาการ: สิทธิและความเท่าเทียมทางการศึกษา
วัตถุประสงค์นี้ต้องการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันจะ เน้นการให้เด็กด้อยโอกาสเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ โดยเห็นว่าการเรียนร่วมกับเด็กธรรมดาจะ ทำให้ไม่มีความรู้สึกแบ่งแยกและเด็กด้อยโอกาสก็จะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ อันเป็นการเตรียมเด็ก เข้าสู่สังคมอย่างราบรื่นด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีอยู่หลายกรณีที่ไม่อาจกระทำได้ ตัวอย่างที่ ชัดเจนคือเด็กพิการ มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาอย่างรุนแรง ไม่อาจจะ เรียนร่วมชั้นกับเด็กอื่นๆ ได้ นอกจากนั้นข้อจำกัดในด้านนโยบาย หรือกฎหมายของบางประเทศได้ กลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนร่วมของเด็กด้อยโอกาส

2. คุณภาพของการศึกษา: การเรียนรู้เพื่อชีวิต
คุณภาพของการศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิตนั้น เป็น หลักสำคัญประการหนึ่งในการปฏิวัติการศึกษาซึ่งยูนิเซฟ ได้กล่าวถึงในรายงานประจำปี พ.ศ. 2542 ในประเด็นของความสอดคล้องของการศึกษาต่อสถานการณ์ของสังคมและชุมชน และการให้ เด็ก ด้อยโอกาสได้เรียนรู้ในด้านการดำรงชีวิต นอกเหนือไปจากวิชาการที่สอนอยู่ในโรงเรียนปกติ จะเห็น ได้ว่าหลายประเทศได้มีการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ มีการปรับปรุงวิธีการวัดผลของการศึกษาให้มีการวัดผลสำเร็จในการเรียนรู้เพื่อชีวิตควบคู่ไปกับผล การเรียนด้านวิชาการด้วย ปรับปรุงการให้บริการการศึกษาแก่เด็กพิเศษให้มี ประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการอบรมและชักชวนผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู บิดามารดา และชุมชน ให้ เข้ามามีบทบาทในการควบคุมคุณภาพของการเรียนการสอน

3. การศึกษากับการพัฒนาเด็ก: กระบวนการพัฒนาศักยภาพให้ถึงขีดสุดอัน จะนำไปสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีบทบาทในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเป็นพลเมืองดีที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

การพัฒนาศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็น เหยื่อของสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย มีทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจมี

สมรรถนะในการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา มีงานทำและพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความคิดริเริ่ม สามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมได้ จะเป็นได้ว่าแต่ละจุดมุ่งหมายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเสริมพลังให้แก่เด็กด้วยโอกาส เพื่อให้มีการพัฒนาเป็นขั้นตอนและเกิดผลดีกับตนเองจนถึงสังคมในที่สุด

4. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม: การเปิดโลกทัศน์ของเด็กด้านวัฒนธรรม

จุดมุ่งหมายนี้อาจแยกได้เป็น 2 ประเด็นหลักคือ การจรรโลงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งเป็นระดับกลุ่มชน และระดับชาติ และการพัฒนาทัศนคติที่ยอมรับความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของผู้อื่นในสังคม

การจัดทำบทเรียนและการจัดการเรียนการสอนในภาษาพื้นเมืองควบคู่ไปกับภาษาทางการ และการศึกษาแบบบทบาทโดดเด่นในกระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ส่วนบุคคลและทางวัฒนธรรมของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้เอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของตน ของผู้อื่นในสังคม และเอกลักษณ์รวมของชาติ ซึ่งจะมีทั้งความเหมือนและความแตกต่าง การเรียนรู้นี้จะช่วยเปิดโลกทัศน์ของเด็กให้กว้างขึ้น และช่วยสร้างทัศนคติในการชื่นชมความเหมือนและยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่นด้วย

วัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นตัววัดความสามารถในการจัดการของผู้บริหาร จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้บริหารต้องกำหนดเกณฑ์จากวัตถุประสงค์ที่ระบุและผู้บริหารก็จะต้องได้รับการประเมินจากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดด้วย

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545, หน้า 6 -10) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาที่มุ่งบรรลุหลายประการได้แก่

1. ให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาวางตัวได้เหมาะสมในสังคม และมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจหรือโอกาสของแต่ละคนได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียกว่า โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาปฐมวัย ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา

2. เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมเกื้อหนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนขั้นพื้นฐานได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย เซาว์ปัญญา ความสนใจ ที่เหมาะสม มีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป การจัดการ ส่วนนี้ โดยทั่วไปเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก เป็นต้น ส่วนเด็กวัยเรียนทุกระดับจะได้รับการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวระดับพื้นฐาน และเพื่อมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงานต่อไป

3. ให้โอกาสทางการศึกษาโดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาตามปกติ ที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ผู้ที่มีปัญหาทาง

ร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา การจัดการศึกษาเช่นนี้มักดำเนินการโดยสถานศึกษา เฉพาะด้าน เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ หรือโดยวิธีการอื่น นอกกรอบและตาม อรรถยาศัย เช่น ศูนย์การเรียนรู้การศึกษาในระบบทางไกล เป็นต้น

4. ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพวัตถุประสงค์ นี้มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ วิจัยระดับสูงมุ่ง คิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรม เฉพาะทาง เช่น ด้าน การเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น มักดำเนินการในรูปแบบ การประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การดูงาน การฝึกปฏิบัติเฉพาะ เป็นต้น

5. พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล ให้เต็มตามความสามารถและตอบสนอง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาข้อนี้เน้นการพัฒนาคนุขย์ใน ลักษณะบูรณาการ คือให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติความเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา แต่หาก สถานศึกษาไม่สามารถดูแลให้ครบถ้วนได้ ก็ต้องจัดส่วนเสริมเติม ในลักษณะการฝึกอบรมเฉพาะ ทาง แทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติหรือการใช้สื่อต่างๆ ช่วยส่งเสริม วัตถุประสงค์ส่วนนี้ ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะและคุณภาพของผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ผ่านการศึกษามาก าระบวนการปกติ ให้สามารถติดตามความรู้ใหม่และวิทยาการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 24) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์หลักของการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นในหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม เป็นผู้ที่มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิต ส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็น ประชาธิปไตย

2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทยให้มีความรักและความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้ และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อุดหนุน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของ ครอบครัว ชุมชน สังคมไทยและสังคมโลก

3. หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิ์เสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่ แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

4. หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วม

ในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

5. หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษาและมาตรฐานการอุดมศึกษา

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ให้บริการทางการศึกษาแก่บุคคลทุกระดับ ได้แก่ เด็กก่อนวัยเรียน บุคคลในวัยเรียนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาหรือบุคคลลักษณะพิเศษ ผู้มีงานทำและประชาชนทั่วไป
2. เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้และจัดให้เด็ก ในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. ให้โอกาสทางการศึกษา
4. ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูง
5. พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เต็มความสามารถและตอบสนอง

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ

1.3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา

สุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 36) ได้กำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาไว้ 8 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านสภาพแวดล้อม 3) ด้านสนับสนุนการเรียนรู้ 4) ด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน 5) ด้านปรัชญาหรือนโยบายของโรงเรียน 6) ด้านการบริหารจัดการ 7) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ 8) ด้านผลผลิต

สละ คณาฤทธิ์ (2545, หน้า 33) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการศึกษาประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (บรรยากาศภายในโรงเรียน) 2) บุคลากร ได้แก่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียน 3) ภารกิจ ทรัพยากรการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา 4) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสอน และ 5) สื่อการเรียนการสอน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545, หน้า 13-15) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษามี 8 องค์ประกอบ

1. สาระเนื้อหาในการศึกษา ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบผู้จัดการศึกษามักจะทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระหลักสูตรเหล่านี้จะเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับแต่ขณะเดียวกันก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้นควรทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ การจัดการศึกษา ทั้งนี้ครู

ต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้อง ทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่าเนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัย ควรแจ้งผู้บริหารให้ทราบ

2. ครู หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้แก่ ครูและอาจารย์ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งสำหรับครูและอาจารย์คือต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอในการติดตาม เรียนรู้เนื้อหาสาระการวิชาชีพใหม่ ๆ และวิทยาการด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา บางกรณีต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้วย อนึ่ง ครูและอาจารย์ต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่นอาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น สื่ออุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอยู่อย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้ และใช้สื่อเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่ออุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

4. รูปแบบวิธีการเรียนการสอน การศึกษายุคใหม่นั้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อนซึ่งเน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิม จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้อัน” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการสอน การนำชม นอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์ เครื่องมือประกอบ รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ นี้ ผู้สอนพึงระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่ม การทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

5. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษา ยังมีผู้ที่รับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยการเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและยังจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

6. เงินทุนสนับสนุน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินลงทุนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

7. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียนและบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ก็ยังต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและการถ่ายทอดสื่อ หรือการทำงานของบุคลากรที่

เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสมปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุงก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

8. ผู้เรียน หรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียนคือผู้รับการศึกษา และเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมิได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษาและการศึกษาต้องจัดสำหรับทุกคน

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการศึกษาประกอบด้วย 1) หลักสูตรสถานศึกษา 2) สภาพแวดล้อม (บรรยากาศภายในโรงเรียน) 3) บุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียน 4) ภารกิจทรัพยากรการศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา 5) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสอน และ 6) สื่อการเรียนการสอน

2. การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้หลายประการ และได้เสนอประเด็นที่เน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดการศึกษาแนวใหม่ ที่มีลักษณะเป็นการปฏิรูปการศึกษา โดยกล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา รวมทั้งเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, หน้า 29-43)

2.1 ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

มาตรา 6 ของกฎหมายระบุว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข"

ตามความข้างต้น เป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงอยู่ที่คนไทยโดยทั่วไป ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี มีประโยชน์ มีความครบถ้วนทุกด้าน คือ

1. ทางร่างกาย คือ มีสุขภาพดี สมบูรณ์ แข็งแรง หมายความว่า การจัดการศึกษาต้องครอบคลุมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัย เช่น ส่งเสริมการออกกำลังกาย ส่งเสริมกีฬา ส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อสุขภาพลักษณะ ปลอดภัยจากภาวะมลพิษ ปลอดภัยจากยาเสพติด และปลอดภัยภัยทั้งหลายที่อาจ

กระทบกระเทือนต่อสุขภาพอนามัยของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นภัยจากมนุษย์หรือธรรมชาติ นอกเหนือจากหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแล้ว ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต้องคาดการณ์ และเตรียมการป้องกันไว้ล่วงหน้า เพื่อผ่อนคลายหรือแก้ไข้ปัญหาได้ทันการณ์

2. ทางจิตใจ คือ มีจิตใจที่อดทนเข้มแข็ง สามารถเผชิญกับปัญหาหลากหลาย ที่เกิดได้อย่างมีสติ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถอดกลั้นต่อแรงกดดันต่างๆ

3. ทางสติปัญญา คือ การใช้ความคิดและเหตุผล

4. ความรู้ คือการมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับตน และความสัมพันธ์ของตนกับสังคม ความรู้และทักษะด้านภาษา คณิตศาสตร์ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ ความเข้าใจประสบการณ์ และการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การประยุกต์ภูมิปัญญาไทย ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

5. คุณธรรมและจริยธรรม แสดงออกในรูปของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความละเอียดต่อการประพฤตินในทางเสื่อมเสียหรือก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้อื่นและสังคม

6. มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รักวัฒนธรรมไทย มีเอกลักษณ์ไทย มีมารยาทไทย และการวางตนในสังคม รู้จักประมาณตน

7. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผู้ได้รับการศึกษาจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ประณีประนอม มีความเมตตากรุณา มีสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น และดำเนินบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม

คุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นอันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษานี้ เริ่มต้นที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นผู้ปลูกฝังถ่ายทอดอบรม หมายความว่า ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี คือรักษาหรือพัฒนาคุณลักษณะที่ดีไว้เป็นแบบอย่าง

2.2 หลักในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการการศึกษาไว้ และใช้หลักการดังกล่าว เป็นตัวกำหนดสาระเนื้อหาของกฎหมายว่าด้วยการศึกษา

หลักสำคัญในการจัดการศึกษา (มาตรา 8) กำหนดไว้ 3 ประการคือ การศึกษาตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม และการพัฒนาต่อเนื่อง ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต ถือว่าการจัดการศึกษานั้นเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน หลักการคือ คนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษานี้ต้องครอบคลุมทุกด้าน มิใช่เฉพาะการทำงานเท่านั้น เพราะไม่เพียงบุคคลต้องพัฒนาตน และความสามารถในการประกอบอาชีพของตน คนแต่ละคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและประเทศ โดยส่วนร่วม ทั้งด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมด้วย

ทั้งนี้เพราะสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และพัฒนาการทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นไปรอบตัว เพื่อสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

2. การมีส่วนร่วม สังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนั้นแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมติดตามประเมิน ส่งเสริมให้กำลังใจและปกป้องผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม หลักการนี้ถือว่าอนาคตของประเทศ และความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยเป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคนมิใช่ถูกจำกัดโดยตรงในการจัดการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นสิทธิหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อแก้ปัญหา อุปสรรคของการจัดการศึกษา ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา และช่วยดูแลการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

3. การพัฒนาต่อเนื่อง การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ให้ความรู้ที่ก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนามีทั้งการคิดค้นสาระและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ การประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระที่มีอยู่ และการติดตาม เรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้ว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ต้องถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญในการปรับปรุงตนให้ทันโลกทันสมัย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม เพื่อประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การรับความรู้มาถ่ายทอดโดยปราศจากดุลยพินิจ อาจก่อความเสียหายโดยไม่คาดคิด จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะช่วยกันดูแลให้ความรู้ใหม่ ๆ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้กฎหมายยังระบุหลักในการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาไว้ด้วย (มาตรา 9) ได้แก่

1. เอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ หมายความว่า การจัดการศึกษาจะเน้นนโยบาย หลักการและ เป้าประสงค์ร่วมกัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ดุลยพินิจเลือกเส้นทางและวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการทำงานของตน
2. หลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการบริหารที่ให้สถานศึกษาบริหารจัดการได้เอง (School-based management) ตามหลักการนี้ จำเป็นต้องแยกภาระงานด้านนโยบาย เกณฑ์และมาตรฐาน ออกจากงานด้านปฏิบัติหรืองานบริการ ทั้งนี้ หน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบาย เกณฑ์และมาตรฐาน ส่วนเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องกระจายอำนาจให้หน่วยงานปฏิบัติ ดูแลและรับผิดชอบการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยหน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่ติดตาม ประเมิน ตรวจสอบ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานปฏิบัติที่ได้รับมอบอำนาจสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ

และประเภทการศึกษา ตามหลักการนี้ ในเมื่อหน่วยงานปฏิบัติได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการได้อย่าง คล่องตัวพอควรแล้ว ก็จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้หน่วยงานปฏิบัติรับผิดชอบ เพราะ การมอบอำนาจโดยไม่มีกติกาที่เท่ากับมอบให้ทำงานโดยไม่มีเป้าหมาย ซึ่งไม่สามารถประเมินได้ ใน เมื่อรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทรัพยากรสนับสนุนแก่สถานศึกษา และหน่วยงานการศึกษา ซึ่งอาจเปรียบเสมือนการซื้อขายสินค้าหรือบริการ ก็ต้องมีสิทธิกำหนดคุณค่าหรือลักษณะของสิ่งที่ต้องการ ซื้อ โดยยึดเป้าหมายผลการจัดการศึกษาเป็นหลัก ได้แก่มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งหน่วยปฏิบัติก็ ต้องวางระบบประกันคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ซื้อสินค้าและบริการของตน จากนั้น จำเป็นต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากมาตรฐานและระบบประกันคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย อย่างน้อยผล การประเมินจะส่งเสริมให้ผู้จัดการศึกษาแต่ละระดับได้ ตระหนักว่า ผลการดำเนินการของตนเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับมาตรฐานการศึกษาและเกณฑ์ชี้วัด ของระบบประกันคุณภาพ และต้องหาทางปรับปรุงผลการจัดการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐาน และรักษา ระดับการประกันคุณภาพของตนให้คงได้ รวมทั้งยกระดับการจัดการศึกษาให้สูงขึ้นด้วย

4. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น การกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามหลักสูตรการอบรม มาตรฐานต่าง ๆ ทั้งนี้ โดยมีเจตนาเพื่อรักษาคุณภาพของผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้อยู่ใน ระดับที่พึงประสงค์ และกระตุ้นส่งเสริมให้พัฒนาปรับปรุงตลอดเวลา อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ได้รับ การศึกษาโดยตรง

5. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้เพื่อการจัดการศึกษา ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ได้แก่ ทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อสารและเทคโนโลยีต่างๆ ล้วนเป็นทรัพยากร ที่จำเป็น แต่รัฐไม่สามารถจัดหาตามสนับสนุนได้อย่างเพียงพอ จึงถือเป็นภาระหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทุกคนในการจัดการศึกษาจะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของ หน่วยงานการศึกษาแต่ละท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา โดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ต่างๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมเสนอแนะ กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อ ประโยชน์ของสังคมโดยรวม

2.3 สิทธิและหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษา

2.3.1 การประกันสิทธิการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ การยกระดับคุณภาพประชากร ถือเป็นการลงทุนสำคัญ อย่างน้อยรัฐต้องมีหน้าที่จัดการศึกษาให้ บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน โดยการรองรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เหตุผลสำคัญก็คือ มนุษย์ทุกคนมิได้มีความเสมอภาคเท่าเทียม

กันในสังคม ยังมีความแตกต่างหลายประการ (เช่นฐานะทางเศรษฐกิจ ข้อจำกัดทางสุขภาพร่างกาย) ที่ทำให้ไม่สามารถได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้ทั่วถึง กฎหมายจึงกำหนดให้รัฐต้องประกันความเสมอภาคเท่าเทียมกันของบุคคลในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี การประกาศสิทธิเช่นนี้จึงเป็นการรับรองความเสมอภาคพื้นฐานของบุคคลในการเตรียมตัว เพื่อการใช้สิทธิสำหรับอนาคต และหากประเทศไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น รัฐบาลก็อาจประกันโอกาสในการศึกษา โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ปกครองได้สูงขึ้นไป

2.3.2 การจัดแหล่งเรียนรู้ นอกจากการประกันสิทธิรับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว รัฐยังมีหน้าที่ต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ (มาตรา 25) ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักการที่ว่า การศึกษาต้องครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มในฐานที่เป็นประชาชนชาวไทย และการศึกษาต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยสามารถแสวงหาได้โดยสะดวก การจัดแหล่งเรียนรู้เช่นนี้ ถือเป็นภาระจำเป็นที่ประเทศอารยะทั้งหลายต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดผล

2.3.3 การจัดการศึกษาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐต้องกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชนดูแล ภายใต้การกำกับของรัฐ นั่นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นที่เป็นอยู่ปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดการศึกษาอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อไปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะขยายบริการอื่นๆ มากยิ่งขึ้น เช่นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามความเหมาะสมและตามความต้องการของท้องถิ่นด้วย

2.4 สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา

กฎหมายกำหนดทั้งสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษาไว้กว้างขวางกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตมาก ดังนี้

2.4.1 สิทธิที่ได้รับจากการจัดการศึกษาของรัฐ บุคคลต้องมีสิทธิและโอกาสเสมอภาคในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี รัฐต้องจัดการศึกษาให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สิทธิส่วนนี้ได้รับการประกันไว้ไม่เพียงในกฎหมายการศึกษาเท่านั้น แต่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ รวมทั้งบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ เช่น อาจจัดสถานศึกษาพิเศษ จัดระบบการศึกษาพิเศษ ให้ทุนหรืองบประมาณพิเศษเพื่อดูแล เป็นต้น

นอกจากนี้ บุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ รัฐต้องจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้นด้วย (มาตรา 10) เหตุผลสำคัญคือบุคคลที่มี

ความสามารถพิเศษเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศ หากจัดการศึกษาปกติอาจทำให้ไม่สามารถพัฒนาบุคคลดังกล่าว ให้มีความรู้ ความสามารถตามศักยภาพได้ รัฐจึงมีหน้าที่ลงทุนพิเศษสำหรับบุคคลเหล่านี้ และถือเป็นสิทธิของบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพของตน

2.4.2 หน้าที่ในการจัดการศึกษา กฎหมายกำหนดหน้าที่ในการจัดการศึกษาของบุคคลกลุ่มต่างๆ ดังนี้ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุคคลในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนต้องจัดให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนต้องจัดให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว (มาตรา 11)

2.4.3 สิทธิในการจัดการศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎกระทรวง (มาตรา 12)

2.4.4 สิทธิประโยชน์จากการจัดการศึกษา เมื่อจัดการศึกษาแล้วประชาชนก็ย่อมมีสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งจากรัฐ ดังนี้ (มาตรา 13 และมาตรา 14)

1) การสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน รัฐต้องเข้ามามีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนหรือผู้จัดการศึกษาภาคประชาชนมีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ เช่น อาจช่วยเหลือทางวิชาการ การแนะนำให้คำปรึกษา การเทียบโอนความรู้หรือประสบการณ์ การสนับสนุนให้ใช้เวลาบางส่วนเข้าเรียนร่วมกับนักเรียนในชั้นเรียนปกติของรัฐ เป็นต้น

2) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล รัฐต้องจัดสรรเงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ครอบครัวหรือกลุ่มประชาชน การจัดสรรนั้นเป็นเรื่องที่รัฐจะกำหนด โดยให้ออกเป็นกฎหมาย

3) การลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา

2.5 รูปแบบของการจัดการศึกษา

รูปแบบการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดนั้น แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.5.1 การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษาในระบบเช่นนี้ หมายถึงการศึกษาที่จัดระบบไว้แน่นอนเป็นเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน ส่วนใหญ่จัดในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น ซึ่งรู้จักคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว การศึกษาในระบบอาจจัดในชั้นเรียนหรือเป็นการศึกษาทางไกลก็ได้

2.5.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ

ของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานอกกระบวน ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ เป็นต้น

2.5.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตาม ความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ การศึกษาแบบนี้มีความยืดหยุ่นสูง เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเรียนรู้ สามารถ เลือกเนื้อหาที่สนใจเป็นประโยชน์กับตนได้ และสามารถใช้เวลาที่ปลอดจากภารกิจงานอื่นศึกษาเล่าเรียนได้

2.6 ระดับการศึกษา

การจัดการศึกษาอาจแบ่งได้หลายระดับแล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้จัด เช่น แบ่งออกเป็น การศึกษาระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา เป็นต้น พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แบ่งการศึกษานอกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่ง ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, หน้า 29-42)

จากแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สรุปได้ว่า การจัดการศึกษามีรูปแบบ การจัดการศึกษาที่หลากหลาย เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ มุ่งพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมส่วนรวม

3. การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2544 มาตรา 27 ให้ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางเพื่อความเป็นคนไทย ความเป็น พลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนการศึกษาต่อ (กรมสามัญศึกษา, 2542, หน้า 7) กรมวิชาการ (2544, หน้า 4 – 27) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการมี หน้าที่โดยตรงในการดำเนินงานเรื่องหลักสูตรที่กำหนดผลการเรียนรู้หลัก (outcome-based curriculum) โดยระบุเนื้อหาในสาระหลัก(stands) และขอบข่ายกว้างๆ เพื่อให้โรงเรียน จัดทำสาระ หรือรายละเอียดของหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพ ท้องถิ่นโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

3.1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล

3.1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

3.1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลา และการจัดการเรียนรู้

3.1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นคนไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

3.2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

3.2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3.2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธี การคิด วิธีการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

3.2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

3.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

3.2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภคมีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

3.2.7 เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิ่งแวดล้อม

3.2.9 รักประเทศไทยและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้

สังคม

3.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

3.3.1 ระดับช่วงชั้นกำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามลำดับพัฒนาการของผู้เรียน ได้แก่

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
- 2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
- 3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
- 4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

3.3.2 สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาต่างประเทศ

3.3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพมุ่งเน้นเพิ่มเติม จากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน

3.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้

เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

3.3.5 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคนทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบโดยสถานศึกษานำโครงสร้างไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความพร้อมเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาระให้ครบถ้วนตาม มาตรฐานที่กำหนด และให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมตามความถนัดความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.3.6 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
- 2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
- 3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง
- 4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

3.3.7 การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มต่าง ๆ ต้องมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการซึ่งผู้สอนสามารถจัดได้หลายลักษณะ เช่น การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการแบบ สหวิทยาการ หรือการบูรณาการแบบโครงการ

3.3.8 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนให้ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ ทุกประเภท รวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่ง อื่น ๆ ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่อ

อื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่าน่าสนใจ ชวนคิด ชวนให้ติดตาม รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

3.3.9 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยสถานศึกษาต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดผลประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน การวัดผล การประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) การวัดผลประเมินผลระดับชั้นเรียน เป็นการมุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น เพื่อนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งการตัดสินใจเลื่อนช่วงชั้น

3) การประเมินคุณภาพระดับชาติ เป็นการประเมินผลผู้เรียนทุกคนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

3.3.10 เกณฑ์ผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ

1) การจบการศึกษาภาคบังคับ ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1,2 และ 3 คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

2) การจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1,2,3 และ 4 คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

3) เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นนั้น ผู้เรียนจะต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

4) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระได้รับการตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด (ช่วงชั้นที่ 1,2,3 และ 4) และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด (ช่วงชั้นที่ 4)

5) ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

6) ผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการนำสภาพต่างๆ ที่เป็นทั้งปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติมา กำหนดเป็นสาระและกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน หลักสูตรสถานศึกษานั้น ถือเป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่นเป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ มิได้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมิน คุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพจริงของสถานศึกษา

4. การจัดการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

จากสภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันทำให้เกิดผลกระทบต่อเยาวชนประการหนึ่งคือ มีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาโรคเอดส์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตทั้งสามีและภรรยาจึงทำให้บุตรหลานของผู้เสียชีวิตถูกทอดทิ้งจำนวนหนึ่ง และสังคมยังรังเกียจไม่ยอมรับเท่าที่ควร ทำให้เด็กเหล่านี้มีปัญหาเกิดปมด้อยไร้ที่พึ่งที่อบอุ่นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ในพื้นที่จังหวัดลพบุรียังมีเด็กที่ขาดโอกาส จากการประสบปัญหาของสังคมด้านอื่น ๆ อีกจำนวนมากซึ่งสมควรได้รับการช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นวงจรปัญหาของสังคมในโอกาสต่อไป

พระครูอาทรประชานาถ (อลงกต ดิกขปัญโญ) วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี จึงมีนโยบายสร้างโรงเรียนถวายเป็นทานโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระชนมายุครบ 72 พรรษา พร้อมทั้งเป็นการสนองนโยบายของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในการสร้างโรงเรียนรองรับปัญหาบุตรหลานของผู้เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ตามภูมิภาค ภาคละ 1 แห่ง และได้ขอพระราชทานนามโรงเรียนนี้ว่า "โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 จังหวัดลพบุรี" เป็นโรงเรียนประจำ ประเภทการศึกษาสงเคราะห์ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

คณะกรรมการมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์จากส่วนกลาง ส่วนจังหวัด และสื่อมวลชนจากกรุงเทพมหานคร ได้เดินทางมาติดตามความก้าวหน้าการประสานงานเรื่องการโอนที่ดิน ซึ่งบริจาคโดย พระครูอาทรประชานาถ (อลงกต ดิกขปัญโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี จำนวน 236 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา เป็นสถานที่จัดตั้งโรงเรียน และได้ดำเนินการโอนที่ดินแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2542 ในกรณีนี้ โรงเรียนได้รับพระราชทานนามโรงเรียนว่า "โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 จังหวัดลพบุรี" เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2542 และในวันศุกร์ที่ 13 สิงหาคม 2542 ได้มีพิธีวางศิลาฤกษ์ โดยมีพระครูอาทรประชานาถ (อลงกต ดิกขปัญโญ) วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี เป็นประธานในพิธีร่วมกับนายขวัญแก้ว วัชโรทัย

ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ นายกว้าง รอบคอบ อธิบดีกรมสามัญศึกษา และนายมนุชญ์ วัฒนโกเมร ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 เป็นโรงเรียนรัฐบาลประเภทโรงเรียนประจำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2544 ตั้งอยู่บ้านปาร์ัง หมู่ที่ 5 ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี อยู่บริเวณติดเขตอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ทางตอนใต้ ห่างจากตัวจังหวัดลพบุรีไปทางเหนือตามเส้นทางพหลโยธินประมาณ 80 กิโลเมตร ลักษณะดินเป็นดินร่วนปน ดินเหนียว มีธาตุอาหารพืชค่อนข้างสูงเหมาะสำหรับการเกษตรฐานะของโรงเรียนเป็นโรงเรียนรัฐบาลแบบประเภทกินนอน และสหศึกษา ในปีการศึกษา 2544 จัดทำการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การบริหารงานในปัจจุบันขึ้นกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 การรับนักเรียนแตกต่างจากโรงเรียนประเภทไป-กลับทั่วไป คือ รับนักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดลพบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา อุทัยธานี และพื้นที่บริการ คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ สระบุรี และนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ (เด็กไม่ติดเชื้อ) ทั่วประเทศ

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 จัดการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมโดยสถานีต้นทางที่โรงเรียนวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จัดสอนออกอากาศ 6 ช่อง รายการตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาความไม่พร้อมหลายๆ อย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังทำให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถได้ มาตรฐานใกล้เคียงกับส่วนกลาง นอกจากนี้ในปีการศึกษา 2546 โรงเรียนได้จัดให้มีการเรียนการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยเรียนร่วมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาลพบุรี และจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี เปิดให้มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษาของชุมชน

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 มีนโยบาย คือจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสทุกประเภท และพิเศษสำหรับกลุ่มที่ผู้ปกครองได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เป็นการศึกษาแบบให้เปล่าจุดเน้นที่สำคัญของโรงเรียน คือ

1. นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถเพื่อการประกอบอาชีพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และไม่เป็นการแก่ผู้ปกครองและสังคม
2. โรงเรียนจัดระบบการศึกษา โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาบริหารจัดการและใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อฝึกนักเรียนให้เรียนรู้ด้วยระบบที่สอดคล้องกับความจริงก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน และแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรเป็นสำคัญ
3. จัดโรงเรียนให้เป็นสถานที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยสนับสนุนให้หน่วยงานในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง จัดบริการการศึกษา

ชุมชนทุกระดับชั้นและทุกระบบ รวมทั้งจัดโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย

จากประวัติการจัดการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 สรุปได้ว่าการดำเนินงานของโรงเรียน โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในด้านทักษะวิชาการ การพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้น่าอยู่และเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การวางแผนเพื่อการจัดการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จะต้องทำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติในระยะยาว เพื่อเป็นการวางรากฐานความมั่นคงของท้องถิ่น และประเทศชาติอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัญหาของสังคมไทยทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านศิลปวัฒนธรรม ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระบบการศึกษาทั้งสิ้น การจัดการศึกษาในระบบ การศึกษาค้นคว้า หรือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สิ่งสำคัญที่สุดในการจัดระบบการศึกษาต้องคำนึงถึงระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมของประเทศเป็นสำคัญ จึงควรเป็นระบบที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทยได้ทุกท้องถิ่นของประเทศ (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33, 2550, หน้า 1-12)

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

1. ความหมายของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

การศึกษาทางไกล (distance learning) ในบางครั้งก็มีการเรียกชื่ออื่นๆอีก เช่น การเรียนการสอนทางไกล ได้มีบุคคลหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สนอง ฉินนานนท์ (2537, หน้า 17) ให้ความหมายการศึกษาทางไกลว่าเป็นกิจกรรมการเรียนสำหรับผู้ที่ไม่สามารถ เข้าชั้นเรียนตามปกติได้ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเหตุผลทางภูมิศาสตร์ หรือเหตุผลทางเศรษฐกิจก็ตามการเรียนการสอนนี้ผู้สอนกับผู้เรียนแยกห่างกันแต่ก็มีความสัมพันธ์ โดยผ่านสื่อการเรียนการสอน โดยใช้สื่อการเรียนทางไกลนั้นใช้ลักษณะสื่อผสม (multimedia) ได้แก่ สื่อเอกสาร สื่อโสตทัศน์

บังอร ดวงดุขติ (2538, หน้า 8) ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่า "เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดสำหรับผู้ที่ไม่เข้าเรียนในชั้นปกติได้ การเรียนการสอนก็ไม่มีชั้นเรียนแต่อาศัยสื่อประสมต่างๆ เช่น เอกสาร สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์"

รุ่ง แก้วแดง (2540, หน้า 6) ให้ความเห็นว่าถ้ามีการพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการศึกษาทางไกลให้ดีก็จะมีประโยชน์อย่างมหาศาล สำหรับการศึกษาของประเทศไทย รุ่ง แก้วแดง มองการศึกษาทางไกลเป็นเพียงวิธีการจัดการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบัน กรมการศึกษานอกโรงเรียน อาศัยรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาผ่านดาวเทียม เป็นเสมือนสื่อชนิดหนึ่งและไม่ได้มองว่าเป็นรายการโทรทัศน์นั้นให้ผู้เรียนแทนครูเช่นเดียวกับหนังสือและสื่อประเภทอื่นๆ

กวัลย์วงศ์ ไกรโรจนานันท์ (2544, หน้า 24) ผู้เชี่ยวชาญของสถาบันบัณฑิตวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กล่าวว่า การศึกษาทางไกลคือ การเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ไม่รู้และผู้ใฝ่รู้ที่ไม่สามารถสละเวลาไปรับการศึกษาจากระบบการศึกษาปกติได้ เนื่องจากภาระหน้าที่การงานหรือครอบครัว และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการเพิ่มพูนหรือปรับปรุงความรู้ที่มีอยู่ให้ทันสมัยเพื่อประโยชน์ในการทำงาน

นารี วงศ์สิโรจน์กุล (2544, หน้า 5) ได้กล่าวถึงการศึกษาทางไกลในรูปแบบเสมือนว่าเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาช่วยในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้สามารถเรียนกับใคร ที่ไหน เมื่อไรก็ได้

พิณทิพ รื่นวงษา (2544, หน้า 26) ได้กล่าวถึงการศึกษาทางไกลในรูปแบบการเรียนเสมือนว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีทางไกลซึ่งมี 2 รูปแบบ ได้แก่เทคโนโลยีดาวเทียมและเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตการเรียนเสมือนนี้มีข้อดีคือ เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักเรียน ครู อาจารย์ และประชาชนทั่วไป ที่ต้องการพัฒนาความรู้ให้แก่ตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นการสนองตอบต่อพระราชบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในส่วนการเรียนตามอัธยาศัย

เพจ, และ โทมัส (Page, & Thomas, 1977, p. 107) ได้ให้คำนิยาม การสอนทางไกลหรือการศึกษาทางไกลว่า เป็นการศึกษาที่ครูและการสอนมิได้กระทำกันโดยการเผชิญหน้ากับผู้เรียน แต่ใช้การติดต่อระหว่างกันโดยวิธีต่างๆ เช่น โดยเอกสารการสอนวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ราวน์ทรี (Rowntree, 1981, p. 71) ให้คำนิยามการศึกษาทางไกลว่าเป็นการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนมีการพบปะกันซึ่งหน้าน้อยครั้ง และการติดต่อกันจะกระทำด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

เพอร์รี่ (Perry, 1983, p. 6) ให้ความหมายว่า การศึกษาทางไกลคือ การศึกษาที่มีการจัดระบบการเลือกใช้สื่อการสอนทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายการศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยการจัดการศึกษาดังกล่าวนี้อาศัยสภาพที่ครอบคลุมสภาวะทางภูมิศาสตร์ ได้มากกว่าระบบการศึกษาที่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

โฮล์มเบิร์ก (Holmberg, 1983, p. 127) ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่า การศึกษาคือการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนมิได้มาเรียนหรือสอนกันซึ่งหน้า แต่เป็นการจัดโดยใช้ระบบการสื่อสารแบบสองทางถึงแม้ว่าผู้เรียนและผู้สอนจะไม่อยู่ในห้องเดียวกันก็ตาม

เคย์ (Kaye, 1985, p. 1432) ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลโดยทั่วไปว่า หมายถึง การศึกษาซึ่งครูผู้สอนมิได้ปรากฏตัวในสถานที่ที่การศึกษานั้นเกิดขึ้น หรือเป็นการศึกษาที่ครูผู้สอนอาจปรากฏตัวเป็นบางครั้งหรือเพื่อทำงานบางอย่าง ตามความหมาย ดังกล่าว มีปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ การอยู่ห่างกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ซึ่งอาจจะมาพบปะกับผู้เรียนเป็นครั้งคราวเพื่อปฏิบัติงาน หรือการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนเป็นต้น

เบิร์ก, และ ฟรีวิน (Burge, & Frewin, 1985, p. 4515) ให้ความหมายของการเรียนทางไกลว่า หมายถึง กิจกรรมการเรียนที่สถาบันการศึกษาได้จัดทำเพื่อให้ผู้เรียน ซึ่งไม่ได้เลือกเข้าเรียนหรือไม่สามารถจะเข้าเรียนในชั้นเรียนที่มีการสอนตามปกติได้ กิจกรรมการเรียนที่จัดใหม่นี้จะมีความผสมผสานวิธีการสัมพันธ์กับธรรมชาติ การกำหนดให้มีระบบการจัดส่งสื่อการสอนและมีการวางแผนการดำเนินการรูปแบบของธรรมชาติประกอบด้วย เอกสาร สิ่งพิมพ์ โสตทัศนอุปกรณ์ สื่อคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้เรียนอาจเลือกใช้สื่อเฉพาะตนหรือเฉพาะกลุ่มได้ ส่วนประกอบการจัดส่งสื่อนั้นมีการใช้เทคโนโลยีนานาชนิดสำหรับระบบบริการก็มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาทางไกลขึ้นเพื่อรับผิดชอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรเบิร์ตส์ (Roberts, 1998, p.515) ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่า "เป็นการเรียนการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนแยกกันอยู่ แต่ปฏิสัมพันธ์ทางด้านการเรียนรู้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน"

จากคำนิยามที่ให้โดยนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านดังกล่าวข้างต้น อาจพอสรุปความหมายของการศึกษาทางไกลได้ว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้สื่อผสม ทั้งเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่อบุคคลรวมทั้งใช้ระบบสื่อสารทางไปรษณีย์ วิทยุ โทรทัศน์ ส่งข่าวสารข้อมูลจากสถานที่จัดการศึกษาไปยังผู้เรียนโดยผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองเป็นหลัก

2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช (2534, หน้า 20) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้เรียน ได้มีการจัดการศึกษาให้ถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่มีอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล หรือผู้ที่ทำงานแล้วรวมทั้งผู้ที่มีคุณลักษณะพิเศษเช่น ผู้สูงอายุ ผู้ที่ต้องการศึกษาหรือมีเวลาศึกษาเฉพาะบางเวลา ซึ่งการจัดการศึกษานี้จะใช้การจัดส่งเอกสารการสอน หรือสื่อที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน

2. ความคล่องตัวมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและนำทรัพยากรการศึกษาอย่างมาผสมผสานกันโดยมีการจัดระบบตามเนื้อหาวิชาและคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อสนับสนุนการเรียนด้วยตนเอง นอกจากนั้นยังมีแบบประเมินผลการเรียนและระบบตรวจสอบผลการเรียนโดยมีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะ

3. แนวคิดทางด้านเหตุผลและลักษณะเศรษฐกิจ ระบบการเรียนทางไกลจะมีความคล่องตัวมากกว่าการศึกษาตามรูปแบบเดิมมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีมาตรฐานสามารถค้นคว้า ใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน และเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาต่อนักเรียนหนึ่งคนต่ำกว่าในระบบการศึกษาระบบเดิมมาก

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2540, หน้า 1) ได้กล่าวถึงแนวคิดในด้านปัจจัยสำคัญในการศึกษาทางไกล ไว้ดังนี้

1. การศึกษาทางไกลเป็นเครื่องมือสำคัญทั้งผู้เรียนและผู้สอนในการสร้างคนที่จะมีความสามารถปรับตัวเองอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพและจะสามารถทำการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ได้อย่างสมดุล สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคม

2. ความจำเป็นและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการศึกษาทางไกล มีหลายประการ เช่น การเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว การมีแหล่งที่อยู่อาศัยของประชากรที่ยากแก่การจัดการศึกษาโดยวิธีปกติความด้อยโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ การเร่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลของรัฐและองค์กรความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีการสื่อสาร และความขาดแคลนทรัพยากรจัดการการศึกษา

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540, หน้า 62) การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมนั้น คือ การนำสื่อผสมในด้านอุปกรณ์การสอน และเทคโนโลยีการสื่อสารมาประยุกต์ใช้เข้าด้วยกัน เพื่อกระจายองค์ความรู้สู่ประชากรในภูมิภาคห่างไกลให้ได้มีโอกาสในการศึกษา โดยใช้ดาวเทียมในการแพร่ภาพและเสียง (visual and audio) เนื่องจากการนำดาวเทียมมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษานั้นจะสามารถจัดการศึกษาทางไกลในการให้บริการทางการศึกษา ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาในระบบโรงเรียนตลอดจนการศึกษาตามอัธยาศัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะสามารถใช้ช่องสัญญาณได้หลายช่องในการจัดการศึกษาแต่ละประเภท ซึ่งเราสามารถจัดประเภทของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้ 3 ประเภทดังนี้

1. การจัดการศึกษาทางไกลระบบเปิด (open distance education) ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมาสมัครเข้าเรียนโดยไม่ต้องสอบคัดเลือกเมื่อสมัครเข้ารับการศึกษาแล้ว สถาบันการศึกษาจะจัดส่งสื่อประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อชุดการเรียนไปให้ขณะที่เข้ารับการศึกษานั้น จะส่งสื่อในรูปแบบของรายการวิทยุ และรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมไปยังผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถรับสัญญาณและชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในตารางออกอากาศซึ่งสถาบันการศึกษาจัดส่งให้ การศึกษาทางไกลระบบเปิดนี้ จะครอบคลุมหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ในการเรียนผู้เรียนจะศึกษาจากชุดการเรียนด้วยตนเอง ตามคู่มือและคำแนะนำในการเรียนและศึกษาจากรายการวิทยุและโทรทัศน์ไปด้วยในขณะเดียวกัน ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมต่างๆที่ระบุไว้ในหลักสูตรตลอดจนไปพบกลุ่มกับครูประจำกลุ่มเป็นบางเวลา เพื่อการสอนเสริมหรือการแนะนำความรู้

2. การจัดการศึกษาแบบเสริม (enrichment programs) เป็นการจัดการศึกษาทางไกลในวิชาที่เสริมความรู้ในหลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นลักษณะของความรู้เสริมและการสอนเพื่อช่วยเหลือครูในบางรายวิชาที่มีความยากในการเข้าใจหรือขาดแคลนครูที่มีความชำนาญการในสาขาวิชาเฉพาะ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ดนตรี นาฏศิลป์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

การจัดการศึกษาในลักษณะนี้โรงเรียนสามารถเข้าร่วมโครงการจัดหาเครื่องรับสัญญาณผ่านดาวเทียม และเครื่องรับให้เพียงกับจำนวนห้องเรียน ก็จะสามารถรับรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ได้ตรงตามตารางเวลาที่ออกอากาศเพื่อช่วยเหลือครูในการสอน นอกจากนี้ ผู้เรียนในระบบโรงเรียนสามารถใช้เครื่องรับโทรทัศน์พร้อมเตรียมรับสัญญาณดาวเทียมส่วนบุคคล หรือของชุมชนหรือแม้แต่ของโรงเรียนเพื่อรับรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมในรายการที่จัดเสริมความรู้ในหลักสูตรได้ด้วย

3. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) เป็นการจัดการศึกษา เพื่อให้ข่าวสารข้อมูลความรู้ และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วไป การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมตามอัธยาศัยนี้ จะไม่มีหลักสูตรชัดเจนเหมือนสองประเภทแรก แต่จะกำหนดเนื้อหาในการออกอากาศทางโทรทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ปัจจุบันและความต้องการของประชาชนในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ละคุณภาพชีวิต ประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ สามารถชมรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศผ่านดาวเทียมตามตารางการออกอากาศที่พิมพ์เผยแพร่ รายการโทรทัศน์สำหรับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด เช่น กลุ่มอาชีพผู้ใช้แรงงาน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มเป้าหมายพิเศษอื่น ๆ

ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม (2541, หน้า, 49-50) ได้ศึกษาแนวคิดในการนำ การศึกษาทางไกลมาใช้รูปแบบหรือวิธีการหนึ่งในการจัดการศึกษา นอกเหนือไปจากรูปแบบหรือ วิธีการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ มีดังนี้

1. การศึกษาทางไกลเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ขาดโอกาส ผู้พลัด โอกาสและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาตามที่สมควรแก่สภาพของแต่ละบุคคล ฉะนั้นผู้ที่อยู่ห่างไกลทิวกันดาร ผู้ที่ขาดคุณสมบัติในการเข้ารับการศึกษา ผู้ที่ไม่มีเวลาที่จะปลีกตัว มาเข้ารับการศึกษาในชั้นเรียนปกติ ย่อมสามารถใช้การศึกษาทางไกลเปิดโอกาสทางการศึกษาของตนได้

2. การศึกษาทางไกลเป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เพราะเหตุว่าการศึกษา ทางไกลเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การใช้สื่อต่าง ๆ มิได้ จำกัดเฉพาะผู้หนึ่งผู้ใด ฉะนั้นการศึกษาทางไกลจึงเปิดกว้างสำหรับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ที่ ต้องการได้รับการศึกษาทางไกลโดยวัตถุประสงค์ที่หลากหลายหลักสูตรของการศึกษาทางไกลจึงมี ความบูรณาการที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเรียนรู้ได้อย่างง่ายดายเป็นประโยชน์ต่อการ นำไปใช้

3. การศึกษาทางไกลใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือในการบริหารและจัดการที่ เหมาะสมแก่ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน สื่อการเรียนจะเป็นสื่อประสมที่มีทั้งสื่อเอกสาร เช่น เอกสารการสอน หนังสือประกอบ เป็นต้น สื่อเทคโนโลยี เช่นรายการวิทยุรายการโทรทัศน์ เทปเสียง วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อบุคคล เช่น ครูผู้สอนเสริม ครูประจำกลุ่ม วิทยากร ประจำกลุ่ม เป็นต้น และสื่อที่เป็นระบบบริการ เพื่อการส่งเสริมการศึกษา เช่น ระบบบริการแนะแนว

ห้องสมุดระบบการพบกลุ่ม เป็นต้น สื่อประสมเหล่านี้จะจัดขึ้นในลักษณะของ ชุดการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ความสามารถในการเรียนของผู้เรียน

4. การศึกษาทางไกลเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเทียบกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีข้อจำกัดในการรับผู้เรียนแล้ว จะเห็นได้ว่าการศึกษาทางไกลสามารถให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างไม่จำกัดจำนวนและไม่จำกัดเวลา สามารถเข้าถึงตัวผู้เรียนด้วยสื่อคมนาคมที่ถึงตัวผู้เรียนทุกวิถีทาง ทั้งการสื่อสารและโทรคมนาคม การลงทุนเพื่อการศึกษาทางไกลจะเป็นการลงทุนที่มากในระยะต้น แต่จะสามารถใช้ประโยชน์ได้นาน การลงทุนสร้างโรงเรียนจำนวนมากที่พร้อมสมบูรณ์แบบแล้วจะต้องใช้งบประมาณสูงกว่าเมื่อเทียบกับการลงทุนเพื่อการจัดการศึกษาทางไกล นอกจากนั้นการผลิตสื่อการศึกษาทางไกลจะส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตสื่อซึ่งจะส่งผลดีในทางอ้อมต่อประเทศด้วย

5. การศึกษาทางไกลเหมาะสำหรับผู้สอนและผู้เรียนอยู่ห่างกัน ดังที่ได้ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่ายังมีประชาชนวัยเรียนอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพราะสาเหตุต่างๆ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร เดินทางไปเรียนไม่สะดวกหรือผู้ที่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวไปด้วย ไม่สามารถใช้เวลาในการประกอบอาชีพมาเรียนหนังสือได้ตามปกติหรือแม้แต่สถานศึกษาที่อยู่ห่างไกล ก็ไม่สามารถมีครูเพียงพอต่อการให้การศึกษาหรือแม้แต่คุณภาพของครูที่แตกต่างกันในชนบทและในเมือง ทั้งนี้รวมไปถึงข่าวสารข้อมูลและเนื้อหาสาระทางการศึกษาที่ทันสมัยไม่เท่ากันของชนบทและในเมือง โดยข้อจำกัดเช่นนี้ทางการศึกษาทางไกลสามารถเป็นสื่อกลางระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่ห่างไกลกันได้เป็นอย่างดี

6. การศึกษาทางไกลสามารถใช้ได้กับการจัดการศึกษาในระบบในโรงเรียน สื่อสำคัญในการจัดการศึกษาทางไกลคือชุดการเรียนรู้สำเร็จรูป ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองสามารถทดแทนครูได้ในขณะที่ครูไม่เพียงพอ ทั้งปริมาณและคุณภาพ สื่อการเรียนรู้ทางไกลในรูปแบบของสื่อเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ในวิชาที่ยากต่อความเข้าใจ และมีรูปแบบที่น่าสนใจและจรรโลงใจแฝงอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังช่วยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เป็นนามธรรม เช่น จริยธรรม ดนตรี และศิลปะได้

7. การศึกษาทางไกลสามารถใช้ได้ในการจัดระบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะการศึกษาทางไกลเป็นการศึกษาที่ใช้สื่อประสม ทั้งสื่อเอกสาร สื่อเทคโนโลยี และสื่อบุคคลที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ ได้ และยังสามารถให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ห่างไกลเป็นอย่างดี

8. การศึกษาทางไกลเหมาะสมที่จะทำให้การศึกษาในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะสามารถเผยแพร่ความรู้ได้ทั้งรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ ซึ่งผู้จักสามารถเลือกผลิตรายการในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี เหมาะสมกับผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัยและทุกคุณลักษณะ เป็นการให้ความรู้ทั่วไป เพื่อส่งเสริมความรู้และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อีกประการหนึ่งด้วย

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม สรุปได้ว่า การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการนำสื่อประสม ทั้งสื่อเอกสาร สื่อเทคโนโลยี และสื่อบุคคล ตลอดจนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอน ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ มาประยุกต์ใช้เข้าด้วยกัน เพื่อกระจายองค์ความรู้สู่ประชากรในภูมิภาคห่างไกลให้ได้มีโอกาสในการศึกษา โดยใช้ดาวเทียมในการแพร่ภาพและเสียง

3. หลักการของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

การศึกษาทางไกลนั้นเป็นวิธีการในการจัดการศึกษาวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้เผชิญหน้ากันแบบการเรียนในชั้นเรียนแต่ ผู้สอนส่งผ่านความรู้ไปยังผู้เรียนโดยสื่อประเภทต่างๆ ให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง โดยผู้เรียนสามารถกำหนดเวลาจัดแบ่งเวลาในการศึกษาของตนเอง ควบคุมการเรียนด้วยตนเอง จากการศึกษารายละเอียดของการศึกษาทางไกลจากนักศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปหลักการสำคัญของการศึกษาทางไกลได้ ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2539 , หน้า 96-99)

3.1 เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างกัน เนื่องจากการศึกษาทางไกลเน้นการเรียนการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ เป็นหลัก ดังนั้น ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้จะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ออกมาในรูปของสื่อและส่งไปยังผู้เรียน โดยผู้เรียนไม่ต้องพบผู้สอนโดยตรง ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ สถาบันการศึกษา ผู้จัดการศึกษาทางไกล อาจจะมีการกำหนดให้ผู้เรียนได้พบกับผู้สอนบ้างเป็นบางครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่จะใช้เวลาศึกษาจากสื่อด้วยตนเอง

3.2 เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง เพราะโดยวิธีการของการศึกษาทางไกลนั้นผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดเวลาศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ ด้วยตนเอง กำหนดสถานที่เรียนเอง กำหนดเวลาหยุดพักเอง ผู้เรียนจะศึกษาและทำกิจกรรมเสริมต่างๆ ตามเวลาที่ผู้เรียนสะดวกหรือมีความพร้อม อาจจะศึกษาที่บ้านหรือที่ทำงานหรือที่อื่น ๆ ตามความสะดวก โดยผู้เรียนไม่ต้องเรียนตามตารางสอน ไม่ต้องเรียนตามช่วงเวลา และสถานที่ที่สถาบันหรือครูเป็นผู้กำหนดการเรียนการสอนไม่ได้เกิดขึ้นในห้องเรียนโดยมีครูเป็นศูนย์กลาง

3.3 มีการใช้สื่อประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาการเรียนการสอนจะกระทำด้วยการใช้สื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง คอมพิวเตอร์ ดาวเทียม ฯลฯ เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ อาจมี การใช้สื่อบุคคลบ้างเป็นครั้งเป็นคราวเป็นการเสริมสื่อดังกล่าวมาแล้ว การใช้สื่อต่างๆ นั้นมีทั้งใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงสื่อเดียวหรืออาจใช้สื่อหลายๆ ประเภทผสมผสานกัน นอกจากนั้นในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับสถาบันศึกษาก็จะใช้การติดต่อสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ ด้วยเช่นกัน เช่น จดหมาย โทรทัศน์ โทรสาร เป็นต้น

3.4 มีการเตรียมสื่ออย่างเป็นระบบก่อนเริ่มการเรียนการสอน ด้วยวิธีการของการศึกษาทางไกล คณะผู้รับผิดชอบหรือสถาบันผู้จัดการศึกษาทางไกลจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในระบบการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ

ระบบการเรียนการสอนนี้จะต้องพร้อมจะต้องผลิตสื่อแต่ละชนิดให้แล้วเสร็จก่อนจึงจะเริ่มรับนักศึกษาได้ ซึ่งต่างจากการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนซึ่งมีครูเป็นหลัก ถ้าครูพร้อมก็สามารถดำเนินการเรียนการสอนได้เลย สื่อเป็นส่วนประกอบเท่านั้นอาจจะจัดเตรียมภายหลังได้

3.5 เป็นการจัดสื่อการเรียนการสอนโดยใช้ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นทีมในการผลิตเนื้อหาของวิชาหนึ่ง ๆ เพื่อถ่ายทอดลงสู่สื่อประเภทต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะใช้ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาในวิชานั้น ๆ หลายคนร่วมเขียนร่วมผลิต ซึ่งนับได้ว่าการประกันคุณภาพมาตรฐานเนื้อหาของวิชานั้นได้ นอกจากนั้นในขั้นตอนอื่นๆ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การจัดส่งสื่อไปยังผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนก็มีการดำเนินการโดยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเป็นทีมเช่นเดียวกันซึ่งเป็นการประกันคุณภาพของระบบการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้

3.6 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่จัดแก่ผู้เรียนเป็นจำนวนมาก สามารถจัดให้แก่ผู้เรียนได้ทั่วประเทศ การจัดการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาทางไกลนั้นสามารถจัดให้แก่ผู้เรียนได้คราวละมากๆ โดยไม่จำกัดจำนวน สามารถจัดให้แก่ผู้เรียนได้ทั่วประเทศ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบชั้นเรียน ชั้นเรียนหนึ่งๆจะมีผู้เรียนได้จำนวนหนึ่งเท่านั้น

3.7 มีการจัดเครือข่ายเพื่อให้การสนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาทางไกลนั้น หน่วยงานหรือสถาบันผู้จัดส่วนใหญ่จะจัดให้มีเครือข่ายในระดับท้องถิ่น เพื่อให้บริการสนับสนุนการศึกษาของผู้เรียน เช่น อาจเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนมาพบกับผู้สอนเป็นครั้งคราวเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนมาขอใช้บริการสื่อประเภทต่างๆ หรือผู้เรียนมาขอคำแนะนำปรึกษามาขอรับข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการเรียน เป็นต้น

การศึกษาทางไกลได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมมาใช้สำหรับดาวเทียมดวงแรกที่ประเทศไทยส่งขึ้นไปโคจรอยู่ในอากาศสำเร็จเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2536 โดยถูกส่งขึ้นวงโคจร ด้วยจรวดเอเรียน 4 มีฐานยิงจรวดที่เมืองคูรู ประเทศเฟรนช์กียานาในทวีปอเมริกาใต้โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานดาวเทียมดวงแรกว่า "ไทยคม" ซึ่งย่อมาจากคำเต็มว่า "ไทยคมนาคม" โดยดาวเทียมไทยคมเป็นดาวเทียมรุ่น HS-376 เป็นดาวเทียมที่มีขนาดกะทัดรัด น้ำหนักเบา และเมื่อขึ้นฟ้าก็กระหว่างขนส่งขึ้นอวกาศจะมีน้ำหนักเพียง 2.56 เมตร กว้าง 2.16 เมตร จานรับส่งสัญญาณมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.8 เมตร และดาวเทียมไทยคม เป็นดาวเทียมค้างฟ้าลอยอยู่เหนือประเทศไทยตลอดเวลาในความสูงประมาณ 35,786 กิโลเมตร และเมื่อดาวเทียมเข้าสู่ตำแหน่งที่กำหนด คือ 78.5 องศาตะวันออกแล้วดาวเทียมจะถูกควบคุมโดยสถานีควบคุมดาวเทียม ณ ถนนรัตนธิเบตร์ อำเภอเมืองนนทบุรี สำหรับดาวเทียมไทยคมนั้น นอกจากจะใช้ในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลในเชิงธุรกิจแล้ว ในทางการศึกษาก็ยังใช้ดาวเทียมในการศึกษาโดยร่วมมือระหว่างมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับกรมสามัญศึกษาได้จัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อที่จะสามารถให้การศึกษาค้นคว้าครอบคลุมถึงประชาชนทุกกลุ่มเนื่องจากในปัจจุบันทางกระทรวงศึกษาธิการได้เร่งรัดขยายโอกาสทางการศึกษาดำเนินนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อเตรียมการไปสู่การศึกษาภาคบังคับและได้มี

การสนับสนุนให้โรงเรียนหลายสังกัดได้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับนี้แต่มาตรฐานคุณภาพของการศึกษาแต่ละสถานศึกษามีความพร้อมต่างกัน จึงส่งผลให้นักเรียนในต่างโรงเรียนได้รับการบริการการศึกษาในคุณภาพที่แตกต่างกัน นอกจากนี้โรงเรียนที่อยู่ในชนบท หรือพื้นที่ห่างไกลก็มักประสบปัญหาเรื่องการขาดแคลน ทั้งในเรื่องอัตรากำลังและสาขาวิชาที่ขาดแคลน ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนครูและการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนไม่ว่าจะอยู่ในชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลให้ใกล้เคียงกันกรมสามัญศึกษาได้รับการประสานงานจากรองเลขาธิการพระราชวังฝ่ายกิจกรรมพิเศษ คือ นายขวัญแก้ว วัชโรทัย ได้เสนอให้กรมสามัญศึกษาจัดการศึกษาผ่านดาวเทียมซึ่งกรมสามัญได้พิจารณาเห็นว่า เป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นรวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาหลายประการ มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกรมสามัญศึกษา (2541, หน้า 5) จึงได้เริ่มดำเนินการข้างต้นโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศในระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
2. เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนครูและงบประมาณ
3. เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพใกล้เคียงกันทั้งในเมืองและชนบทที่ห่างไกล
4. เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในปีเทคโนโลยี

สารสนเทศและปีกาณจนาก็เช่นกัน รวมทั้งเป็นการถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณทรงแนะนำในการจัดวิชาชีพ

สำหรับทุนดำเนินการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทุนประเดิมจำนวน 50 ล้านบาท นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนโครงการโดยตั้งงบประมาณ ปี 2539 จำนวน 125 ล้านบาท ปีงบประมาณ 2540 จำนวน 216,330,700 บาท ปีงบประมาณ 2541 จำนวน 222 ล้านบาท ปีงบประมาณ 2542 จำนวน 186 ล้านบาท และตั้งงบประมาณทุกปีส่วนองค์การโทรศัพท์ได้ร่วมเดินสายใยแก้วนำแสงจากสถานีโทรศัพท์ศูนย์โรงเรียนวังไกลกังวล หัวหิน ถึงสถานีส่งสัญญาณดาวเทียมภาคพื้นดินที่ริดนาธิเบตส์ นนทบุรี พร้อมทั้งอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์เพื่อการเรียนการสอนโดยไม่คิดราคาอีก 4 หมายเลข อุปกรณ์ที่ใช้ในสถานีโรงเรียนวังไกลกังวล กลุ่มบริษัทชินวัตร จำกัด ได้บริจาคเป็นเงิน 20 ล้านบาท นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากกองบัญชาการทหารสูงสุดและกองทัพบกในการติดตั้งอุปกรณ์สัญญาณในโรงเรียนเครือข่ายทั่วประเทศ รวมทั้งการติดตามผลตลอดปีอีกด้วย สำหรับการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่ใช้โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงเรียนต้นทางในการสอนออกอากาศนั้นได้มีการศึกษาถึงประโยชน์และข้อดีโดย เกษม ชาวคำเขตร (2542, หน้า 25)

1. ประสิทธิภาพของรายการโทรศัพท์มีความเหมาะสมในเกือบทุกเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความชัดเจนของภาพ บุคลิกภาพของครูผู้สอนออกอากาศ การจัดลำดับเนื้อหา ปริมาณเนื้อหา ความยาวของรายการ เป็นต้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมนี้เหมาะสม เพราะเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ควรนำมาใช้และช่วยให้เด็กสนใจเรียนยิ่งขึ้น แต่ครูต้องมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า

3. รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมนี้จะช่วยปัญหาการขาดแคลนครูได้โดยใช้สอนทีละหลาย ๆ ห้องแต่ก็ช่วยได้เป็นครั้งเป็นคราวไม่ตลอดเวลาเพราะครูยังมีความสำคัญอยู่โดยเฉพาะในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

4. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การเรียงลำดับเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหา กิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน นักเรียนเห็นว่าได้รับประโยชน์มากที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับหลักการของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม สรุปได้ว่าการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างกัน เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง มีการใช้สื่อประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษามีการเตรียมสื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบก่อนเริ่มการเรียนการสอน โดยใช้ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นทีมในการผลิตเนื้อหาของวิชาหนึ่ง ๆ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่จัดแก่ผู้เรียนเป็นจำนวนมากสามารถจัดให้แก่ผู้เรียนได้ทั่วประเทศ และมีการจัดเครือข่ายเพื่อให้การสนับสนุนการศึกษา

4. ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ระบบการศึกษาทางไกลเป็นองค์คณะบุคคลที่มีการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการเปิดหลักสูตรหรือโครงการการศึกษาโดยทั่วไปจะมีขั้นตอนและกระบวนการ ที่มีการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพอย่างใกล้ชิดและเข้มงวดตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพตามกฎหมายเกณฑ์ที่รับกำหนดและเป็นที่ยอมรับในสังคมตลอดจนวงวิชาการ ในเรื่องนี้ วิจิตร ศรีสอาน และคนอื่นๆ (2534, หน้า 16-20) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินงานของระบบการศึกษาทางไกล พอสรุปได้เป็น 9 ข้อดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการทางการศึกษา ในการเปิดหลักสูตรหรือโปรแกรมต่างๆ ของสถาบันที่จัดการศึกษาทางไกลจะเริ่มต้นทางการศึกษาวิเคราะห์ ความต้องการทางการศึกษา โดยนำเอาความต้องการของสังคมตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมาพิจารณา เพื่อให้สามารถทราบอย่างแท้จริงและเพื่อให้ทราบชัดเจนว่าการศึกษานั้นสามารถสนองและตรงกับความต้องการของผู้เรียนหรือไม่และตัวผู้เรียนมีความมุ่งหวังจะได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านใด

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษาในที่นี้มีความหมายรวมถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือโครงการศึกษา ซึ่งได้มาจากการตีความผลที่ได้รับจากการศึกษาวิเคราะห์ตลอดจนการสำรวจความต้องการทางการศึกษา

3. การพัฒนาหลักสูตร ในขั้นนี้สถาบันทางการศึกษาทางไกลจะดำเนินการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ ทั้งผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญสื่อ

4. การพิจารณาสื่อที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาทางไกล สื่อการสอนทางไกล กำหนดขึ้นใช้หลายชนิดโดยที่สื่อแต่ละชนิดจะมีวิธีการที่นำเสนอที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อการสนับสนุนหรือเสริมการเรียนรู้เพื่อทำให้เกิดความชัดเจนสมบูรณ์ขึ้น

5. การวางแผนและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ในขั้นนี้สถาบันทางการศึกษา จะแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนขึ้น คณะกรรมการนี้จะทำหน้าที่วางแผนและพัฒนาสื่อการสอนในลักษณะของการเสนอรายละเอียดเนื้อหาสาระที่คงให้ผู้เรียนเกิดความรู้ โดยเนื้อหาสาระที่เสนอนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตร ธรรมชาติของผู้เรียนและเนื้อหาสาระปรัชญา แนวคิดและจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในรายวิชาด้านนั้นๆ พร้อมทั้งการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระของสื่อแต่ละชนิดที่จะให้ในการเรียนการสอนด้วย

6. การผลิตสื่อการศึกษาเมื่อได้มีการวางแผนและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเรียบร้อยแล้วหน่วยงานในสถาบันทางการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการศึกษาทางไกลก็จะรับเอาแผนและเนื้อหาสาระที่ได้รับกำหนดเป็นสื่อแต่ละประเภทไปดำเนินงาน

7. การทดสอบระบบและสื่อการศึกษาที่ได้จัดทำขึ้น ทางสถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อการทดลองสื่อการเรียนการสอนมาก กล่าวคือ เมื่อมีการพัฒนาสื่อการสอนทุกประเภทแล้ว ก็จะผลิตเป็นชุดจำลองเพื่อนำไปทดลองไปใช้กับผู้เรียนจำนวนน้อยก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจในมาตรฐานและคุณภาพของการศึกษา

8. การนำระบบการสอนและสื่อการศึกษาไปใช้ เมื่อการทดลองและปรับปรุงการสอนและสื่อการศึกษาจนบรรลุผลดังประสงค์แล้ว สถาบันการศึกษา ก็จะนำสื่อการสอนที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง โดยเปิดรับนักเรียนเข้าเรียนจริงต่อไป

9. การติดตามผลและการประเมินผลการศึกษา การติดตามผลและการประเมินผลการศึกษาจะจัดทำขึ้นใน 2 กรณี คือ

กรณีแรก เป็นการประเมินผลการเรียน เพื่อดูความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การประเมินผลการเรียนนี้อาจทำเพียงครั้งเดียวด้วยการสอบ

กรณีที่สอง เป็นการประเมินระบบการศึกษา เพื่อที่จะทำให้ทราบว่า การดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินการจัดตั้งอยู่นั้นได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับไว้หรือไม่

กิดานันท์ มลิทอง (2540, หน้า 168) ได้กล่าวถึงหลักการของระบบการศึกษาทางไกล เป็นระบบการศึกษาซึ่งต้องยึดหลักการในเรื่องต่างๆคือ

1. การศึกษาตลอดชีวิต (lifelong education) ซึ่งถือเสมือนว่าการศึกษาเป็นปัจจัยที่ห้าของการดำรงชีวิต จึงควรใช้การศึกษาเป็นปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยไม่จำเป็นต้องแยกวิธีการเรียนออกจากชีวิตการทำงาน การศึกษาจึงควรเป็นกระบวนการที่สอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตปกติและความสนใจ โดยไม่จำเป็นต้องเรียนเพื่อเป็นอาชีพการงาน

2. การให้โอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา (equal opportunity in education) เป็น

ทางเลือกและทางออกไปสู่อุดมคติในการแก้ปัญหาในการเสมอภาคทางการศึกษาตลอดจนผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเมื่อมีโอกาสศึกษาทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการศึกษาดลอดชีวิต

3. ส่งเสริมการศึกษามวลชน (mass education) เป็นการให้การศึกษาแก่มวลชนในระดับต่างๆ โดยการใช้สื่อมวลชนหรือสื่ออื่นๆ รวมกันในรูปแบบของสื่อประสมรวมทั้งการใช้อุปกรณ์โทรคมนาคมประเภทต่างๆ ด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ต้องอาศัยระบบย่อยหลายระบบในอันที่จะร่วมกันจัดการศึกษาทางไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจะต้องอาศัยการจัดการระบบที่ดี หลักการพัฒนาและการประยุกต์เทคโนโลยีทางการศึกษา นำเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาระบบทางการศึกษาทางไกล นอกจากนั้นการร่วมมือและประสานงานของหน่วยงานในการใช้ทรัพยากรร่วมกันก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จการจัดการศึกษาทางไกล

5. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม

ในการดำเนินการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในประเทศไทยนั้น ได้พบว่ามีปัญหาด้านการจัดการศึกษาทางไกลต่างๆ ถึงแม้จะมีพัฒนาการมากกว่า 1 ทศวรรษแล้วก็ตาม ความที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ และสังคมทำให้การศึกษาทางไกลยังต้องประสบปัญหาหลักๆ อยู่ 3 ประการ คือ (อภิญา นัยวีรัตน์, 2541, หน้า 5)

5.1 ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

5.1.1 ปัญหาผู้จัดซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของรัฐ การบริหารกิจกรรมจึงดำเนินไปตามระบบราชการซึ่งมีขั้นตอนมากมาย การออกอากาศมีข้อจำกัดในด้านคุณภาพของรายการรูปแบบรายการ และเวลาออกอากาศ

5.1.2 ปัญหาผู้บริการ การศึกษาทางไกลเป็นการศึกษาที่ให้อิสระแก่ผู้เรียนมากเป็นพิเศษ ผู้เรียนจึงต้องมีวินัยในตนเอง สามารถวางแผนการทำงานและการเรียนไปพร้อมๆ กันได้ ซึ่งเป็นเรื่องของอุปนิสัยการมีวินัยในตนเอง นอกจากนี้ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการรับสื่อของนักศึกษา ด้วยเหตุนี้ทำให้การศึกษาทางไกลต้องใช้สื่อประสม เพื่อให้ศึกษามีทางเลือกในการเรียนด้วยตนเองจากสื่อทางไกล

5.2 ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของกรมสามัญ

จากรายงานของการประเมินผลการดำเนินงานโครงการการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม สภาพปัจจุบันของโรงเรียนปลายทางยังมีปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2539, หน้า 5)

5.2.1 ความพร้อมในการดำเนินงาน โรงเรียนปลายทางส่วนใหญ่ไม่ได้รับตารางออกอากาศและเอกสารคู่มือรายการออกอากาศ มีส่วนน้อยได้รับแต่ล่าช้าและยังมีเจตคติ ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการไม่มากเท่าใดนัก ในด้านความพร้อมด้านอาคารสถานที่ โดย

ภาพรวมแล้วมีข้อจำกัดอยู่บ้าง แต่ทุกโรงเรียนพยายามจัดห้องเรียนทางไกลไว้อย่างน้อย 1 ห้อง บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน

5.2.2 กระบวนการดำเนินงาน โรงเรียนปลายทางส่วนใหญ่ไม่มีการเตรียมการไม่ได้ ดำเนินการและไม่ได้มีการติดตามประเมินผล การวัดผลการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่ขาดครู

5.2.3 ผลการดำเนินงาน โรงเรียนปลายทางมีปัญหาที่สำคัญที่สุดคือการประสานงาน ให้รู้และเข้าใจถึงบทบาทที่ต้องเข้าร่วมโครงการ ความสอดคล้องของเวลาออกอากาศกับการเรียน การสอนในโรงเรียนที่เป็นสถานีรับ ตลอดจนเจตคติของบุคลากรในโรงเรียนต่อคุณภาพ และความสนใจของรายการที่ถ่ายทอด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงประสานงานความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อโครงการ และต้องช่วยให้สถานีส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ประสิทธิภาพของการผลิต รายการให้มีคุณภาพน่าสนใจ และสอดคล้องการเรียนการสอนของโรงเรียนทั่วไป

5.3 ปัญหาที่เกิดจากองค์ประกอบอื่นๆ

กิดานันท์ มลิทอง (2533, หน้า 170) ได้สรุปปัญหาของการจัดการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียมไว้ดังนี้คือ

5.3.1 ปัญหาด้านงบประมาณ ในการจัดการศึกษาด้วยระบบโทรคมนาคมผ่าน ดาวเทียมต้องใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ซึ่งงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลอาจจะไม่เพียงพอ ทั้งนี้ เพราะงบประมาณในเรื่องของการศึกษานั้นน้อยมาก

5.3.2 ปัญหาด้านนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบ รัฐบาลต้องวางนโยบายที่ รัดกุมและแน่นอนว่าจะมีการส่งรายการเพื่อการสอนโดยตรงและรายการเพื่อการศึกษา เพื่อเสริม ความรู้แก่ประชาชน ในสัดส่วนเท่าใดเพื่อเป็นการใช้ที่คุ้มค่า

5.3.3 ปัญหาด้านผู้เรียน เป็นปัญหาด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนในระบบนี้ จะต้องรู้จักควบคุมการเรียนตนเอง รู้จักว่าจะต้องอ่านหนังสือและทำกิจกรรมใดบ้างเพื่อ ประกอบการเรียนการสอนที่ชมมา เพราะมิฉะนั้นอาจจะทำให้การเรียนนั้นล้มเหลวได้

5.3.4 ปัญหาด้านการจัดการซึ่งควรจะต้องเป็นรายการที่มีการถ่ายทำและเนื้อหาที่ดี เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ชมในแต่ละท้องถิ่น

5.3.5 ปัญหาของผู้บริหารที่ดีต้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียมอย่างจริงจัง

5.3.6 ปัญหาของบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญที่จะต้องมีความรู้ในด้านการจัดรายการ โทรทัศน์และเทคนิคต่างๆ ด้วย

จากปัญหาปัญหาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบ ทางไกลผ่านดาวเทียมในประเทศไทย ประสบปัญหาหลักๆ ดังนี้ คือ ปัญหาด้านความพร้อมของครู ปัญหาด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาด้านสื่อ โสตทัศนอุปกรณ์ ปัญหาด้านการนิเทศติดตาม และปัญหาด้านการวัดและประเมินผล ปัญหาเหล่านี้ ล้วนก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์จากการใช้โทรทัศน์ เพื่อการศึกษาที่จัดออกอากาศจาก

สถานีให้เกิดประโยชน์ตรงตามเป้าหมาย ดังนั้นผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับจะต้องร่วมมือกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานในทุกส่วนอย่างจริงจัง

6. องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนไกลผ่านดาวเทียม

ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ (2535, หน้า 157) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 อย่าง คือ บุคลากร (man) งบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) และการบริหารจัดการ (management) เป็นการบริหารเพื่อให้เกิดบริการที่ดีแก่ผู้เข้ารับบริการ คือ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผลจากการบริหารคือ ผู้รับบริการมีความรู้ความสามารถและทักษะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2543, หน้า 5) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนว่าประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน คือ 1) ความพร้อมของครู ได้แก่ การจัดเตรียมคู่มือการสอน หรือแผนการสอนที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ความพร้อมของสถานที่ และสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ เป็นต้น ตลอดจนความเหมาะสมของสภาพบริบท สภาพแวดล้อมของห้องเรียน ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ รูปแบบหรือกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนในแต่ละวิชา 4) สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น 5) การนิเทศติดตาม ได้แก่ การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้บริหารโรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 6) การวัดและประเมินผล ได้แก่ กระบวนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพราะองค์ประกอบดังกล่าวจะช่วยทำให้ระบบการจัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

สุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 36) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนว่าประกอบด้วย องค์ประกอบ 8 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านสภาพแวดล้อม 3) ด้านสนับสนุนการเรียนรู้ 4) ด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน 5) ด้านปรัชญาหรือนโยบายของโรงเรียน 6) ด้านการบริหารจัดการ 7) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ 8) ด้านผลผลิต

สละ คณาฤทธิ์ (2545, หน้า 33) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (บรรยากาศภายในโรงเรียน) 2) บุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียน 3) ภารกิจ ทรัพยากรการศึกษา กรรมการสถานศึกษา 4) วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสอน และ 5) สื่อการเรียนการสอน

ปรีชา เวสารัชช์ (2545, หน้า 13-15) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน มี 8 องค์ประกอบ

1. สาระเนื้อหาในการศึกษา ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้จัดการศึกษามักจะทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระหลักสูตรเหล่านี้อาจเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาระดับแต่ละระดับแต่ขณะเดียวกันก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้นควรทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์

เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ครูต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่สอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้อง ทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่าเนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัย ควรแจ้งผู้บริหารให้ทราบ

2. ครู ผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้แก่ ครูและอาจารย์ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เจือจางสำคัญประการหนึ่งสำหรับครูและอาจารย์คือต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอในการติดตาม เรียนรู้ เนื้อหาสาระการวิชาชีพใหม่ ๆ และวิทยาการด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา บางกรณีต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้วยหนึ่ง ครูและอาจารย์ต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้ เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น สื่ออุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้ และใช้สื่อเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

4. รูปแบบวิธีการเรียนการสอน การศึกษายุคใหม่นั้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อนซึ่งเน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิม จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการสอน การนำชมนอกสถานที่ เรียน การใช้อุปกรณ์ เครื่องมือประกอบ รูปแบบวิธีการเรียน การสอนใหม่ ๆ นี้ ผู้สอนพึงระมัดระวัง เลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่ม การทำความเข้าใจธรรมชาติ การเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

5. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษา ยังมีผู้ที่รับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษา ที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยการเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและยังจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

6. เงินทุนสนับสนุน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาล ในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินลงทุนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

7. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียนและบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ก็ยังต้องมี

สถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและการถ่ายทอดสื่อ หรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสมปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุงก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

8. ผู้เรียน หรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษาเพราะผู้เรียนคือผู้รับการศึกษา และเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมีได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญ คือ ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับคนทุกคน

ปรีชา มาละวรรณโณ (2545, หน้า 19) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ บุคลากร การบริหารจัดการ อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์และครุภัณฑ์ การจัดหาสื่อสารนิเทศ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี สื่ออุปกรณ์การเรียน และการนิเทศติดตามและประเมินผล

สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร (2545, หน้า 39-41) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ 1) งบประมาณ 2) วัสดุอุปกรณ์แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ศูนย์กีฬาันทนาการ แหล่งข้อมูลสารสนเทศ ฯลฯ ยังขาดแคลน วัสดุอุปกรณ์ สำหรับ การศึกษาการเรียนรู้ที่จำเป็น และ 3) บุคลากร ได้แก่ บุคลากรประจำแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในโรงเรียนเช่น ด้านคอมพิวเตอร์ ด้านโสตทัศนูปกรณ์ ด้านอิเล็กทรอนิกส์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) บุคลากร 2) งบประมาณ 3) วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ 4) การบริหารและจัดการ 5) อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 6) สื่อการเรียนการสอน และ 7) การนิเทศติดตามและประเมินผล

ในการศึกษาเรื่องสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม : กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ผู้วิจัยได้ใช้เลือกใช้อองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ความพร้อมของครู 2) สถานที่และสภาพแวดล้อม 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) สื่อโสตทัศนูปกรณ์ 5) การนิเทศติดตาม และ 6) การวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอในแต่ละรายองค์ประกอบดังนี้

6.1 ความพร้อมของครู

6.1.1 ความหมายของความพร้อมของครู

ไพรัช ชัยพงษ์ (2539, หน้า 11-15) ได้กล่าวถึงความพร้อมของครู หมายถึง ความพร้อมในการจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ แผนการสอน แบบวัดผลประเมินผล แบบบันทึก พฤติกรรม และสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผล เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

อภิญา นัยวิรัตน์ (2541 หน้า 21) ได้กล่าวว่า ความพร้อมของครู หมายถึง การเตรียมการของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การพัฒนาด้านการเรียนรู้ให้มากที่สุด

คมสัน อุดมสารเสวี (2542 หน้า 146) กล่าวว่าความพร้อมของครู หมายถึง การเตรียมการของครูผู้สอนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยี การจัดเตรียมสถานที่ทำการสอน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ความพร้อมของครู หมายถึง การเตรียมการ ที่เหมาะสมของครูผู้สอนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการจัด ประสิทธิภาพการเรียนรู้อให้แก่ผู้เรียน ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ได้แก่ การวางแผนการสอน การเตรียมการสอน การเตรียมสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวิชาการสอน การเตรียม สถานที่ทำการสอนตามแผนการสอน การเตรียมตัวของผู้สอนด้านบุคลิกภาพ และการใช้ภาษาที่ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

6.1.2 แนวทางการเตรียมความพร้อมของครู

ไพรัช ชัยพงษ์ (2539, หน้า 11-15) ได้กล่าวถึงแนวทางในการเตรียม ความพร้อมของครูผู้สอนทางไกล ดังนี้

1. การเตรียมการสอน

1.1 เตรียมเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและสื่อที่ใช้ ในการถ่ายทอด

1.2 เตรียมการกับผู้ควบคุมการถ่ายทอดเรื่องมุกกล้องและ ตำแหน่งของอุปกรณ์การสอน

2. การสอนในห้อง

การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการสอนดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ตอบคำถามของผู้เรียนและควบคุมชั้นเรียน

3. การถาม-ตอบ

ในเรื่องนี้อาจารย์ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนถามปัญหาข้อสงสัยผ่าน โทรศัพท์ กล้องวีดิทัศน์ ในระบบการเรียนการสอนทางไกล (video conference) หรือ อี-เมล (E-mail) ไปตามภายหลังหรือมีการนัดเวลาเฉพาะ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม

4. การประเมิน

รูปแบบและวิธีการประเมินผลควรได้รับการออกแบบเฉพาะสำหรับ
การศึกษาทางไกล หรืออาจใช้วิธีการประเมินผลในรูปแบบปกติในห้องเรียนทางไกลคุณภาพสำคัญที่
ทำให้การสอนทางไกลได้ผลแน่นอนคือ

4.1 ความสามารถของผู้สอนในด้านการออกแบบการสอนแบบ

ปฏิสัมพันธ์

4.2 ความสามารถในการพัฒนาการสอน

4.3 การใช้สื่อเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้รวดเร็ว และเร้าความสนใจ

4.4 จัดรูปแบบของวิชาให้น่าสนใจ

4.5 ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นนักแสดงเพื่อให้ผู้เรียนสนใจ และอยากจะ

เรียนองค์ความรู้ใหม่ที่ครูต้องการนำเสนอ

อภิญา นัยวิรัตน์ (2541 หน้า 21) ได้กล่าวถึงแนวทางการเตรียม
ความพร้อมของครู ดังนี้

1. การเตรียมการสำหรับการเรียนด้วยโทรทัศน์

1.1 การวางแผนการทำงานของครู

1.1.1 ครูต้องเตรียมอุปกรณ์โทรทัศน์ให้พร้อม

1.1.2 ครูต้องสามารถปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้

1.1.3 ครูต้องศึกษาเนื้อหาอย่างละเอียด คำแนะนำ และ

อุปกรณ์อื่นๆ รวมทั้งวางแผนการจัดระบบการเรียนการสอน

1.1.4 ครูต้องศึกษาพื้นฐานความรู้นักเรียนที่จำเป็น เพื่อจะได้

กำหนดการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ ความจำกัดของกลุ่มผู้เรียน เมื่อได้ทำ
การวางแผนแล้ว ครูก็สามารถใช้โทรทัศน์ในการสอนได้ แต่แผนการที่วางไว้จะต้องปรับเปลี่ยนตาม
สถานการณ์และตามการพัฒนาใหม่ๆ

การเตรียมนักเรียนสำหรับการเรียนด้วยโทรทัศน์เพื่อการสอน

1.2.1 แจ้งผู้ปกครองนักเรียนให้ทราบถึงการเรียนด้วย

โทรทัศน์เพื่อการสอนด้วยวิธีการเรียน ประโยชน์ของการเรียน เป็นต้น

1.2.2 นักเรียนต้องเรียนรู้ที่จะจดบันทึกและเรียนรู้ในการฟัง

1.3 การสร้างความพร้อมให้กับนักเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

1.3.1 ก่อนเวลาออกอากาศครูต้องสร้างความสนใจแก่

นักเรียนและตรวจดูความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์

1.3.2 ครูต้องตรวจสอบความพร้อมของนักเรียน เช่น บอก

ความหมายของคำใหม่ที่นักเรียนอาจจะไม่เข้าใจ

2. การใช้บทเรียนทางโทรทัศน์การสอน

2.1 ความเต็มใจของครูที่จะใช้รายการโทรทัศน์อย่างเต็มที่

2.2 การมีปฏิสัมพันธ์ของครูผู้สอนปลายทาง

2.3 การจัดกิจกรรมให้นักเรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และรายวิชาเรียน

2.4 การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรท้องถิ่น โดยการนำบุคลากรในท้องถิ่น หรือสถานที่และเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่สามารถเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน

2.5 การเตรียมการในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล

สุจิตรา บุญอยู่ (2541, หน้า 28) สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่สำคัญที่จะทำให้ครูบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จึงอยู่ที่การเตรียมความพร้อมของผู้สอน ดังนี้

1. จัดรูปแบบของวิชาให้น่าสนใจ
2. มีความสามารถในการพัฒนาการสอน
3. มีการใช้สื่อเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างรวดเร็วและสร้างความสนใจ
4. มีความสามารถในการออกแบบการสอนแบบปฏิสัมพันธ์
5. ควรทำหน้าที่เสมือนนักแสดงเพื่อให้ผู้เรียนสนใจและอยากจะเรียนรู้อย่างเต็มที่

คมสัน อุดมสารเสวี (2542 หน้า 146) ได้สรุปแนวทางการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนปลายทางที่จัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมไว้ ดังนี้

1. เตรียมงานก่อนชมรายการ
  - 1.1 เตรียมครู โดยศึกษาคู่มือและวางแผนการสอนล่วงหน้า
  - 1.2 เตรียมห้องเรียนและเครื่องรับโทรทัศน์ให้เรียบร้อย
  - 1.3 เตรียมตัวนักเรียนก่อนชมรายการ โดยครูชี้แจงจุดประสงค์ และ

ให้ความรู้พื้นฐาน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว

2. การปฏิบัติระหว่างชมรายการ
  - 2.1 ครูต้องอยู่ร่วมชมด้วยความตั้งใจ
  - 2.2 ครูต้องคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการจัดกิจกรรม
  - 2.3 บันทึกข้อมูลสำคัญหรือถ้าเป็นไปได้ควรบันทึกเทปไว้ด้วย

3. กิจกรรมหลังการชม

- 3.1 ให้นักเรียนอภิปราย
- 3.2 จัดกิจกรรมตามแผนการสอนเสนอแนะ
- 3.3 จัดการสรุปผลการเรียนและประเมินผล

สุภาณี เสิงศรี (2543, หน้า 49) ได้เสนอคุณลักษณะที่สำคัญที่ผู้สอนทางไกลควรคำนึงถึง ได้แก่ลักษณะเฉพาะตนของผู้สอนทางไกล คุณลักษณะด้านการสอนคุณลักษณะด้านสมรรถภาพ และคุณลักษณะด้านการทำงาน ดังรายการต่อไปนี้

1. ลักษณะเฉพาะตนของผู้สอนทางไกล
  - 1.1 มีความรับผิดชอบในงาน และยอมรับในการเปลี่ยนแปลงอย่าง

เต็มใจ

- 1.2 ปรับบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนทางไกล ขณะมีปฏิสัมพันธ์ทางไกลผ่านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารทางไกล 2 ทาง ทั้งภาพและเสียง เช่น นำเชือกถือการวางตน การแต่งกายกระดือหรือร่น น้ำเสียง น้ำตาแจ่มใส อารมณ์ขัน
- 1.3 มีทักษะการสื่อสาร / การถ่ายทอดผ่านเทคโนโลยีที่ดี
- 1.4 มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความพร้อมทางอารมณ์ / น้ำตาแจ่มใส/ เป็นมิตร
- 1.5 มีแรงจูงใจในการสอนทางไกลและมั่นใจในตนเองที่จะดำเนินการสอนทางไกล
- 1.6 มีคุณธรรมในการสอน และมีความยุติธรรมในการวัดผล / ประเมินผล
- 1.7 ขอบไม่หาความรู้ / รอบรู้ / เผยแพร่ความรู้
- 1.8 มีสุขภาพที่ดี
2. คุณลักษณะด้านการสอน
- 2.1 มีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 3 ปี
- 2.2 สามารถปรับบทบาทใหม่ให้มีความหลากหลาย และเน้นการเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก
- 2.3 มีความชัดเจนด้านเนื้อหา และนำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้อง ทันสมัย เป็นปัจจุบัน
- 2.4 ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
- 2.5 รู้จักวิธีสอนหลายวิธี เลือกและปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนการสอนทางไกล
- 2.6 สามารถถ่ายทอดและสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีการประชุมทางไกล และเครือข่ายคอมพิวเตอร์
- 2.7 สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และประสบการณ์
- 2.8 ใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ มีเทคนิคการดึงความสนใจ ไร้ให้ติดตาม
- 2.9 หาโอกาสจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนผู้ช่วยสอนและผู้เรียน
- 2.10 สร้างปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และยอมรับความต้องการในการมีปฏิสัมพันธ์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทางไกลแสดงความคิดเห็น
- 2.11 สามารถแบ่งช่วงการสอนที่สอดคล้องกับบริบท
3. คุณลักษณะด้านสมรรถภาพ
- 3.1 ความรู้

- 3.1.1 มีความรู้เนื้อหาวิชา / รอบรู้ / ทันเหตุการณ์
- 3.1.2 มีความรู้ถึงคุณลักษณะถึงสื่อที่ใช้ถ่ายทอดทางไกล
- 3.1.3 มีความรู้ด้านจิตวิทยา การเรียนการสอน และจิตวิทยา
- ผู้ใหญ่
- 3.1.4 มีความรู้ด้านเทคโนโลยี (พื้นฐาน) โดยเฉพาะเทคโนโลยี
- การประชุมทางไกลคอมพิวเตอร์ วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อเทคโนโลยีขัดข้อง
- 3.1.5 มีความรู้ด้านวิธีการสอน / ถ่ายทอดทางไกล
- 3.2 ทักษะ
- 3.2.1 ด้านการนำเสนอ / การถ่ายทอด / การสื่อสาร / และ
- การฟังที่ดี
- 3.2.2 ด้านการทำงานเป็นทีม ประสานงานด้านการทำงาน
- 3.2.3 ด้านการตั้งคำถาม / ชักถาม / ตอบคำถาม
- 3.2.4 ด้านการยกตัวอย่างที่เหมาะสม / ไกล่ตัว
- 3.2.5 ด้านการวัด / ประเมินผลสัมฤทธิ์ / การสังเกตและ
- ประเมินพฤติกรรม
- 3.2.6 ด้านการสามารถผลิตสื่อพื้นฐาน และมีการใช้สื่อทางไกล
- ได้ดี พร้อมจะแนะนำผู้อื่นได้
- 3.2.7 ด้านการควบคุมและใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่าง
- คล่องแคล่ว
- 3.2.8 ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนทางไกล
- 3.2.9 ด้านการกระตุ้น / จูงใจผู้เรียน
- 3.2.10 ด้านการคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
- การสอนทางไกล
- 3.3 ด้านเชาว์ปัญญา
- 3.3.1 มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อเทคโนโลยี
- ขัดข้อง
- 3.3.2 มีความสามารถควบคุมอารมณ์
- 3.3.3 มีไหวพริบดี
- 3.3.4 มีความสามารถบูรณาการเนื้อหา
4. คุณลักษณะด้านการทำงาน
- 4.1 มีความรักงาน รักบริการ และมีความสุขในการทำงาน
- 4.2 มีความตั้งใจจริง และพร้อมที่จะทำงาน ยึดหลักความสามัคคี
- 4.3 มีความสามารถทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เป็นผู้นำ /
- ผู้ตามที่ดี

- 4.4 มีทักษะที่ทำงานที่ทดแทนกันได้ในที่ม
- 4.5 มีความสามารถในการวิเคราะห์งาน / ภาระหน้าที่ของตนเองและ
ประเมินผลงานเพื่อปรับปรุง
- 4.6 มีความสามารถทำงานอย่างเป็นระบบ โดยประชุมวางแผน และ
ปรึกษาปัญหา
- 4.7 มีความรับผิดชอบเต็มความสามารถ และไม่แข่งขันในลักษณะชิง
ดีชิงเด่น
- 4.8 มีความเป็นประชาธิปไตย เคารพสิทธิผู้อื่น / และให้เกียรติซึ่งกัน
และกัน
- 4.9 มีความเป็นมิตร เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเสียสละ
- 4.10 ไม่อคติต่อการสอนทางไกล / มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและ
การสอนทางไกล
- 4.11 มีความตั้งใจศึกษาค้นคว้า วิจัย ตลอดเวลา มีการให้เกียรติ
ผู้ร่วมงานผู้เรียน ไม่ดูหมิ่นในความไม่รู้ของผู้เรียน
- จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า แนวทางในการเตรียมความพร้อมของครู
ประกอบด้วย
1. การเตรียมเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและสื่อทางไกลที่
ใช้ในการถ่ายทอด
  2. การปรับเนื้อหาวิชาที่สอนทางไกลให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
  3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และ
รายวิชาเรียน
  4. การนำทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากรในท้องถิ่น หรือสถานที่ และ
สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
  5. การออกแบบการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
  6. การเตรียมห้องเรียน และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้เรียบร้อย
  7. เตรียมตัวนักเรียนก่อนชมรายการ โดยครูชี้แจงจุดประสงค์ และให้
ความรู้พื้นฐาน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว
  8. การให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการจัดกิจกรรม
  9. การจัดกิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเน้นการมี
ส่วนร่วม
  10. การใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ มีเทคนิคการดึงความสนใจ และรับ
ให้ติดตาม
  11. การสรุปผลและประเมินผลการเรียน

6.2 สถานที่ และสภาพแวดล้อม

6.2.1 ความหมายของสถานที่ และสภาพแวดล้อม

กฤษมันต์ วัฒนารงค์ (2540, หน้า 56) กล่าวถึงสถานที่และสภาพแวดล้อมว่าหมายถึง สถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ประกอบด้วย ขนาดรูปร่าง อากาศภายในห้องเรียนแสงสว่างภายในห้องเรียน การจัดวางอุปกรณ์ต่างๆ ในห้องเรียน และสภาพบรรยากาศในการเรียนการสอนประกอบด้วยพฤติกรรมการเรียน การสอน การซักถามโต้ตอบระหว่างอาจารย์และนักเรียน

ปัญญา แก้วกียูร (2545, หน้า 32) กล่าวว่า สถานที่ และสภาพแวดล้อม หมายถึง สถานที่หรือบริเวณต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 43-48) ให้ความหมายของสถานที่ และสภาพแวดล้อม ว่าหมายถึง อาคารภายในสถานศึกษา บริเวณหรือสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ตลอดจนการพัฒนาปรับปรุงแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนไม่เรียนไม่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า สถานที่และสภาพแวดล้อม หมายถึง สถานที่และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ครู หรือโรงเรียนจัดขึ้น สำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ

6.2.2 การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2535, หน้า, 157) ได้กำหนดแนวทางในการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม ออกเป็นลักษณะงาน 5 อย่าง ไว้ดังนี้

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ อันรวมถึงการวางแผนที่ตั้งอาคารและแหล่งการเรียนรู้ การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่ง การจัดระเบียบให้เป็นไปตามการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน ตลอดจนการรื้อถอนอาคารสถานที่ต่างๆ
2. การใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การกำหนดวางแผนการใช้อาคารสถานที่ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
3. การบำรุงรักษาสถานที่ และสภาพแวดล้อม ประดับตกแต่ง ซ่อมแซมอาคารสถานที่และแหล่งการเรียนรู้ ให้อยู่ในสภาพคงเดิม เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า
4. การควบคุมการดูแลสถานที่และสภาพแวดล้อม คือ การควบคุมดูแลทั่วไปเป็นการกำกับติดตามผลของการใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษา การตกแต่ง รวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการประเมินผลการใช้ เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงานในโอกาสต่อไป ให้เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา

ไพจิตร วรวาท (2539, หน้า 26 - 32) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนมีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน อิทธิพลของห้องเรียนจึงมีมากพอที่จะปลูกฝังลักษณะนิสัยของเด็ก ให้มีแบบต่างๆ กันออกไป โดยสรุปว่าห้องเรียนโดยทั่วไปควรมีเนื้อที่ที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน โดยมีเนื้อที่เฉลี่ยประมาณ 1.5 ตารางเมตร ต่อ นักเรียน 1 คน นอกจากนี้ควรจัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะทั้งเรื่องการถ่ายเทอากาศ แสงสว่างและปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ ถ้าแสงสว่างไม่พอ ควรหาหน้าต่างเพิ่มเติม เต็มไฟฟ้าหรือทาสีภายในให้สว่างขึ้น เป็นต้น การจัดห้องเรียนโดยทั่วไปควรมียึดหลักดังนี้

1. การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมเพื่อให้เหมาะแก่การจัดการเรียนการสอน
2. การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ต้องเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน มีอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง เพื่อให้นักเรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม
3. การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ควรจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี บรรยากาศให้นักเรียนสบายน่าเรียนไม่อึดอัด
4. จัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนต้องเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี เช่น สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

กิดานันท์ มลิทอง (2540, หน้า 212) ได้กล่าวถึง การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน รวมถึงอุปกรณ์ไว้ 6 ด้าน

1. อุปกรณ์โทรทัศน์ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของขนาด ความสูงต่ำของจอ คุณภาพของภาพที่ปรากฏ และระบบเสียง ไม่ควรตั้งเครื่องรับโทรทัศน์ใกล้หน้าต่างหรือที่มีแสงตกลงบนจอโดยตรง เพราะจะเกิดเงาสะท้อนทำให้เห็นภาพได้ไม่ชัดเจน ตำแหน่งที่ตั้งโทรทัศน์ควรอยู่ที่มุมซ้ายขวาของห้องเรียน ควรตั้งเครื่องรับโทรทัศน์ไม่สูงเกิน 30 องศา จากระดับสายตาปกติของผู้เรียนที่นั่งชม หรือควรตั้งเครื่องรับโทรทัศน์สูงประมาณ 7 ฟุตจากพื้น ขนาดของเครื่องรับโทรทัศน์ขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้เรียน ซึ่งตามหลักแล้วผู้เรียน 30 คน ควรใช้จอเครื่องรับโทรทัศน์ขนาด 29-30 นิ้ว ภายในห้องเรียนควรมีเครื่องรับโทรทัศน์มากกว่า 1 เครื่อง รวมทั้งเครื่องขยายเสียงด้วย

2. การจัดที่นั่ง ขึ้นอยู่กับขนาดของจอ และจำนวนนักเรียน ความกว้างของการจัดแถวที่นั่งชมไม่ควรกว้างเกินกว่า 45 องศา ทั้งนี้โดยกำหนดจากเส้นกลางของจอโทรทัศน์ ควรจัดเก้าอี้นั่งใกล้กันและไม่ควรเว้นดูใกล้กว่า 7 ฟุต จากจอโทรทัศน์ ระยะนั่งไกลที่สุดจากจอโทรทัศน์ (คิดเป็นจำนวนฟุต) ต้องไม่เกินกว่าขนาดของจอ (คิดเป็นจำนวนนิ้ว) เช่น จอโทรทัศน์ขนาด 23 นิ้ว ผู้เรียนแถวสุดท้ายไม่ควรนั่งไกลกว่า 23 ฟุต

3. แสงภายในห้องเรียน ความสว่างในห้องเรียนที่เหมาะสมและการป้องกันแสงสะท้อนภายในห้องเรียน จัดห้องให้มีแสงสว่างพอควรโดยไม่ใช้ห้องมืด ทั้งนี้เพื่อความสบายตาในการดูและเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านเอกสารประกอบหรือจดข้อความได้

4. การป้องกันเสียงสะท้อนในห้องเรียนและห้องไม่ควรมีเสียงอื่นรบกวน เช่น เสียงการจราจร ห้องปฏิบัติการ และทางบันไดที่มีเสียงอึกทึก

5. อุปกรณ์ในห้องเรียนอื่นๆ ครูต้องมีสื่อการสอนอื่นๆประกอบในการย้ำและอธิบายบทเรียนจากโทรทัศน์ เช่น หนังสือ แผนที่ ตาราง กระดาน เป็นต้น

6. การระบายอากาศ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งการหมุนเวียนของอากาศบริสุทธิ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีสมาธิ จำไว้ว่าถ้าเราเปิดหน้าต่างเพื่อระบายอากาศปัญหาก็จะมีด้านเสียงอึกทึกรบกวน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาสถานที่และสภาพแวดล้อมไว้ดังนี้

1. สำรวจสถานที่และแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง

2. จัดทำเอกสารเผยแพร่สถานที่หรือแหล่งการเรียนรู้ ทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาในบริเวณใกล้เคียง

3. จัดตั้งและพัฒนาสถานที่ตลอดจนสภาพแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้สถานที่และแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ (2546, หน้า 101) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาสถานที่และสภาพแวดล้อมไว้ดังนี้

1. จัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ให้พอเพียงและสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

2. ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้สถานที่และแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองได้ร่วมกันพัฒนาสถานที่ และสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสม และเอื้อต่อการเรียนรู้

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนหรือสถานศึกษา

2. จัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมเพื่อให้เหมาะแก่การจัดการเรียนการสอน
3. บำรุง ดูแล และพัฒนาสถานที่ และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนหรือสถานศึกษา ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง ปลอดภัย และเหมาะสมพร้อมที่จะใช้ประโยชน์
4. จัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ต้องเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน มีอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจได้ตามมุมห้อง เพื่อนักเรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม
5. การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ควรจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี บรรยากาศให้นักเรียนสบายน่าเรียนไม่อึดอัด
6. จัดสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนต้องเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี เช่น สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย
7. ติดตามตรวจสอบการใช้สถานที่และสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

6.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6.3.1 ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ยุพิน พิพิธกุล (2539, หน้า 46) ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าหมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ครูจัดให้กับนักเรียนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่หลากหลาย

สุรพล บัวพิมพ์ (2542, หน้า 57) ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าหมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนและเวื่อนไขภายนอกภายใต้สิ่งแวดล้อมที่นักเรียนได้สัมผัส

วิชัย ดิสสระ (2545, หน้า 116) ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าหมายถึง รูปแบบหรือวิธีการต่างๆ ที่ครูผู้สอนจัดให้กับนักเรียน โดยมี การวางแผนไว้ล่วงหน้า มีการใช้สื่อ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด และจัดด้วยรูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลาย โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

จากที่นักการศึกษากล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการ หรือวิธีการในลักษณะต่างๆ ที่ครูผู้สอนจัดให้กับผู้เรียนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยวิธีการที่หลากหลาย บูรณาการ และมุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

6.3.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ยุพิน พิพิธกุล (2539, หน้า 46) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนไว้

ดังนี้

1. วิธีการสอนแบบบรรยาย (lecture method) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเป็นผู้บอกนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ มักจะใช้กับนักเรียนที่มีจำนวนมาก วิธีสอนนี้มักจะใช้ในการเล่าเรื่อง เล่าประวัติ เป็นต้น

2. วิธีการสอนแบบอธิบายและแสดงเหตุผล (expository method) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเป็นผู้บอกให้นักเรียนคิดตาม เป็นวิธีสอนที่ในขณะที่ผู้สอนอธิบายนั้น ผู้สอนก็จะพยายามวิเคราะห์ ตีความ ชี้แจง ให้นักเรียนเข้าใจ

3. วิธีการสอนแบบใช้คำถาม (question method) เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นให้ความรู้แก่นักเรียนโดยการถามตอบ ผู้สอนจะใช้คำถามอย่างต่อเนื่องและได้ความคิดไปทีละน้อยๆ จนผู้เรียนสามารถสรุปเข้าใจได้

4. วิธีการสอนแบบสาธิต (demonstration method) เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนแสดงหรือสาธิตให้ผู้เรียนดู ผู้สอนจะให้ความรู้แก่นักเรียนโดยใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม และใช้คำถามประกอบ

5. วิธีการสอนแบบทดลอง (experimental method) เป็นวิธีการสอนที่มุ่งให้นักเรียนเรียนโดยการกระทำและการสังเกต เป็นการนำรูปธรรมมาอธิบายนามธรรม ซึ่งจะต้องมีสื่อและอุปกรณ์ต่างๆประกอบ

6. วิธีการสอนแบบอภิปราย (discussion method) เป็นวิธีการสอนที่มุ่งให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนจะรวมพลังความคิดเพื่อพิจารณาปัญหา ช่วยกันหาข้อเท็จจริง หาเหตุผลและร่วมกันตอบปัญหา เป็นวิธีการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักกล้าแสดงออก รู้จักการใช้เหตุผล ฝึกการเป็นผู้ฟังที่ดี มีระเบียบวินัย ตลอดจนความอดทนและฝึกการทำงานร่วมกันตามแบบประชาธิปไตย

7. วิธีการสอนแบบโครงการ (project method) เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งผู้เรียนสนใจในโครงการนั้น ผู้สอนอาจจะต้องตั้งหัวข้อเรื่องให้ หรือผู้เรียนเสนอขึ้นมาเอง ผู้เรียนจะดำเนินการอย่างอิสระ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือแนะนำ เมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้สอนจะต้องติดตามผลงานว่าผู้เรียนดำเนินการไปอย่างไร ผลงานก้าวหน้าไปเพียงใดหรือมีปัญหา อุปสรรคอย่างไร และผู้สอนจะต่อประเมินผลงานนั้นด้วย

8. วิธีการสอนแบบวิเคราะห์-สังเคราะห์ (analytic - synthetic method) การวิเคราะห์เป็นวิธีการที่ผู้สอนพยายามแยกแยะปัญหาออกมาจากสิ่งที่ไม่รู้ไปสู่สิ่งที่รู้ จากส่วนรวมแยกแยะออกมาเป็นส่วนย่อย ส่วนการสังเคราะห์เป็นวิธีการนำข้อสรุปย่อยที่จำเป็นต่างๆ มารวมกันจนกระทั่งสามารถได้ข้อสรุปที่ต้องการได้ หรือมีส่วนย่อยมาเป็นข้อสรุปรวม

สุจริต เพียรชอบ , และสายใจ อินทร์มพรรย์ (2536, หน้า 141-185) ได้เสนอแนะวิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1) การบรรยาย 2) การอภิปราย 3) การสาธิต 4) การแบ่งกลุ่มค้นคว้า 5) การแบ่งกลุ่มระดมความคิด 6) การแบ่งกลุ่มทำงาน 7) การค้นคว้าเป็นรายบุคคล 8) การสอนเป็นรายบุคคล 9) การแสดงบทบาทสมมุติ 10) การใช้เพลงและเกม

ประกอบการสอน 11) การใช้บทเรียนสำเร็จรูปหรือศูนย์การเรียนรู้ 12) การใช้สถานการณ์จำลอง และ 13) การสอนเป็นคณะ

สุนทร ศรีภิรมณ์ (2539, หน้า 27 – 29) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. การจัดและพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
  - 1.1 กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
  - 1.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์เนื้อหา สภาพแวดล้อมและความสามารถของผู้เรียน
  - 1.3 เลือกใช้ จัดทำ หรือจัดสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา สภาพแวดล้อม
  - 1.4 มีการประเมินผล ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน
  - 1.5 มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา เวลาและความสามารถของผู้เรียน
2. การสอนเน้นทักษะกระบวนการ เพื่อให้ผู้เรียนเน้นทักษะทุก ๑ ด้าน ทักษะกระบวนการดังกล่าวมี 9 ขั้นตอน ดังนี้
  - 2.1 เสนอกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์ตัวอย่างให้ผู้เรียนเข้าใจและตระหนักในปัญหาและความจำเป็นของเรื่องที่จะศึกษา
  - 2.2 ชักถามผู้เรียนให้คิด วิเคราะห์ วิจัย
  - 2.3 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม
  - 2.4 ให้ผู้เรียนพิจารณาตัดสินใจเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม
  - 2.5 ให้ผู้เรียนวางแผนการทำงานของตนเองหรือของกลุ่ม
  - 2.6 กระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแผนด้วยความชื่นชม
  - 2.7 ให้ผู้เรียนได้ประเมินการปฏิบัติงานเป็นระยะ
  - 2.8 ให้ผู้เรียนปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
  - 2.9 กระตุ้นให้ผู้เรียนประเมินความสำเร็จของผลงานเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
3. การสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
  - 3.1 ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถ
  - 3.2 ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
  - 3.3 ให้ผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเอง

4. การสอนเน้นกระบวนการกลุ่ม

4.1 ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มในการกำหนดเป้าหมายของงาน กำหนดงานและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน

4.2 ชี้แนะให้ผู้เรียนแบ่งงานตามความสามารถของแต่ละคนโดย ความเห็นชอบของกลุ่ม เพื่อผลสำเร็จของงาน

4.3 ติดตาม ดูแล ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบ

4.4 แนะนำให้ผู้เรียนรับฟังการชี้แนะ และวิจารณ์อื่นเพื่อปรับปรุงงาน

4.5 กระตุ้นให้ผู้เรียนชื่นชมในผลงานร่วมกัน

5. การสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5.1 มีการตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ

5.2 มีการปรับปรุงข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

5.3 มีการส่งเสริมความรู้ และความสามารถของผู้เรียน

สุรพล บัวพิมพ์ (2542, หน้า 57) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ดังนี้

1. จะต้องให้โอกาสที่เหมาะสมแก่นักเรียนในการฝึกฝนรูปแบบ พฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องให้ผู้เรียนได้รับความพึงพอใจจาก การปฏิบัติหรือเกิดพฤติกรรมนั้นๆ ตามจุดประสงค์
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ นั่นคือจะต้อง เหมาะสมกับวุฒิภาวะและความสามารถของนักเรียนด้วย
4. ประสบการณ์การเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบที่จะทำให้นักเรียนบรรลุ วัตถุประสงค์เดียวได้ดังนั้นจะต้องจัดและเตรียมประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนไว้หลายๆ รูปแบบ

5. ประสบการณ์การเรียนรู้บางรูปแบบก็สามารถให้นักเรียนเกิด พฤติกรรมตามจุดประสงค์ได้หลายๆจุดประสงค์

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของ ผู้เรียน

2. เลือกใช้ จัดหา หรือจัดสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับ จุดประสงค์ เนื้อหา สภาพแวดล้อม

3. มีการประเมินผล ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนเพื่อพัฒนา ความสามารถของผู้เรียน

4. มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา เวลา และความสามารถของผู้เรียน
5. ชักถามผู้เรียนให้คิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม
7. ให้ผู้เรียนวางแผนการทำงานของตนเองหรือของกลุ่ม
8. กระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแผนด้วยความชื่นชม
9. กระตุ้นให้ผู้เรียนประเมินความสำเร็จของผลงานเพื่อให้เกิด

ความภาคภูมิใจ

10. ให้ผู้เรียนปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
11. ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตน
12. ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มในการกำหนดเป้าหมายของงานกำหนดงานและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน

13. ติดตาม ดูแล ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบ
14. แนะนำให้ผู้เรียนรับฟังการชี้แนะ และวิจารณ์อื่นเพื่อปรับปรุงงาน
15. กระตุ้นให้ผู้เรียนชื่นชมในผลงานร่วมกัน
16. มีการปรับปรุงข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
17. มีการส่งเสริมความรู้ และความสามารถของผู้เรียน

6.4 สื่อ โสตทัศนูปกรณ์

6.4.1 ความหมายของสื่อ โสตทัศนูปกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศ (2537, หน้า 8) กล่าวว่า สื่อโสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดหา จัดการ จัดเก็บ ประมวลผล เรียกใช้ แลกเปลี่ยน หรือเผยแพร่สารสนเทศด้วยเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ หรือการนำสารสนเทศและข้อมูลไปปฏิบัติตามเนื้อหาของข้อมูลนั้นๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายของผู้ใช้ สำหรับเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ได้แก่ ด้านคอมพิวเตอร์ ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และฐานข้อมูล เทคโนโลยีโทรคมนาคมซึ่งหมายถึงเทคโนโลยีระบบสื่อสารมวลชน ทั้งแบบมีสายและไร้สาย เทคโนโลยีด้านอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ อีกหลายชนิด เช่น สารกึ่งตัวนำเส้นใยแก้วนำแสง โทรทัศน์ความคมชัดสูงและอื่นๆ

ครรชิต มาลัยวงศ์ (2537, หน้า 11) ได้ให้ความหมายว่าสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องใช้สำนักงาน และอุปกรณ์โทรคมนาคมทั้งหลายในหน่วยงาน หรือในธุรกิจต่างๆ มุ่งไปที่การคิดค้นวิธีการจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล การจัดระบบข้อมูลให้ผู้ใช้สามารถร่วมกันใช้ข้อมูลได้อย่างสะดวก การจัดทำรายงาน ตลอดจนผลลัพธ์ในรูปแบบกราฟิกที่ผู้ใช้เข้าใจง่าย การจัดทำระบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารเลยไปจนถึงสนับสนุนการทำกลยุทธ์ธุรกิจ

ชุมพล ศฤงคารศิริ (2538, หน้า 167) ได้ให้ความหมายว่า สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้หรือบุคลากรทางการศึกษา

กิดานันท์ มลิทอง (2540, หน้า 76) กล่าวว่า สื่อ โสตทัศนูปกรณ์หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเป็นข้อมูลความรู้จากผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนเป็นสิ่งที่ช่วยอธิบายและขยายเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

สุชาติดา กิระนันท์ (2541, หน้า 19) ได้ให้ความหมายว่า สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้อำนวยประโยชน์ในการบริหารการจัดการศึกษา ให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในปัจจุบันมีการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ สร้าง และสื่อสารสนเทศ ดังนั้น จึงครอบคลุมเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึก จัดเก็บ ประมวลผล ค้น หิน ส่งและรับข้อมูล ซึ่งรวมถึง ที่ใช้ในกระบวนการข้างต้น เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลบันทึกเป็นต้น รวมทั้งระบบที่ควบคุมการทำงานของอุปกรณ์เหล่านี้ เช่น ระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และระบบสื่อสาร

สรุปได้ว่าสื่อ โสตทัศนูปกรณ์หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการประยุกต์ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ มาเป็นสื่อในการจัดการ และบริหารการศึกษา ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกสบายและความคล่องตัวในการทำงานทุก ๆ ด้าน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

6.4.2 ความมุ่งหมายของการใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537, หน้า 250) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ดังนี้

1. สร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดแนวคิด และได้ประสบการณ์ตรงมากขึ้น
2. สร้างความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา

3. เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้
  4. เป็นเครื่องมือที่ใช้ทบทวนสรุปและทำให้เนื้อหาวิชาสัมพันธ์กัน
- เสริมสร้างกิจกรรมที่แปลกออกไปและให้นักเรียน นักศึกษามีส่วนร่วมในบทเรียนที่กำลังเรียนอยู่

กิดานันท์ มลิทอง (2540, หน้า 76) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ดังนี้

1. เพื่อเป็นศูนย์รวมความสนใจของผู้เรียน
2. เพื่อเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน และการสรุปบทเรียน
3. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. เพื่อช่วยให้บทเรียนเป็นที่น่าสนใจ และสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน
  5. เพื่อช่วยอธิบายสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น
  6. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องและถาวรได้นาน
  7. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้เร็วขึ้น
  8. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนแปลงความคิด (นามธรรม) ออกมาเป็นรูปธรรมได้
  9. เพื่อช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในการเรียนได้
  10. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอด หรือมโนคติอย่างเดียวกัน
  11. เพื่อช่วยเปลี่ยนเจตคติในการเรียนได้
  12. เพื่อประหยัดเวลาในการสอน
- จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าความมุ่งหมายของการใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์

เพื่อ

ประสบการณ์ตรงมากขึ้น

1. สร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดแนวคิด และได้
2. ได้รับความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน
3. ช่วยอธิบายสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น
4. ช่วยให้ผู้เรียนที่เรียนช้าสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
5. ช่วยส่งเสริมการคิด และการแก้ปัญหาในการเรียนได้
6. ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอด หรือมโนคติอย่างเดียวกัน
7. ช่วยเปลี่ยนเจตคติให้ดีขึ้นเกี่ยวกับการเรียนได้
8. ช่วยประหยัดเวลาและงบประมาณ

6.4.3 ประเภทของการใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์

ครรรชิต มาลัยวงศ์ (2540 , หน้า 77) ได้แบ่งสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนโดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพต่างๆ ทั้งที่เป็นภาพถ่าย ภาพพิมพ์ และภาพที่มีอยู่ในหนังสือ สไลด์ फिल्मสคริป และภาพโปร่งแสง ฯลฯ
  2. การบันทึกเสียง ได้แก่ สื่อบันทึกเสียงไว้ เช่น แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง แดบเสียงในฟิล์มภาพยนตร์และเทปโทรทัศน์ เป็นต้น สื่อประเภทนี้จัดเป็นวัสดุ
  3. ภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ फिल्मภาพยนตร์และเทปโทรทัศน์
  4. โทรทัศน์
  5. ของจริง สถานการณ์จำลองและหุ่นจำลอง
  6. การสอนแบบโปรแกรมและคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
- ขำรง บัวศรี (2542 , หน้า 268) ได้แบ่งสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ออกเป็น 3

ประเภท คือ

1. ประเภทวัสดุ ได้แก่ ซอติก สี แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพถ่าย สไลด์ เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพและเสียง ฯลฯ
2. ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ วิทยุโทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
3. ประเภทระบบ กระบวนการ และวิธีการ ได้แก่ ระบบสอนแบบโปรแกรม การสอนเป็นคณะ การสอนแบบจุลภาค ฯลฯ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ประเภทของสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ แบ่งออกได้ดังนี้ สื่อที่เป็นภาพนิ่ง สื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหว สื่อของจริง สื่อที่เป็นเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงระบบกระบวนการ และวิธีการต่างที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

6.4.4 หลักการใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537, หน้า 294) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องต่อไปนี้

1. ลักษณะวิชาที่สอนเป็นวิชาทฤษฎีหรือปฏิบัติ การใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์ชนิดใดจึงจะทำให้ นักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น
  2. คุณลักษณะของนักเรียน ได้แก่ การเลือกใช้ สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ให้เหมาะสมกับอายุระดับสติปัญญา จำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในเวลาเรียน และลักษณะของห้องเรียน
  3. การเลือกใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ การสอนในห้องเรียน ที่เน้นการให้นักเรียนเข้ามามีบทบาทอันสำคัญ ในการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถรับประสบการณ์ใหม่ๆได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจารย์ผู้สอน อาจจัดสื่อการสอนในลักษณะของสื่อผสม กิดานันท์ มลิทอง (2540, หน้า 99) ได้กล่าวถึงหลักในการเลือกสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ไว้ดังนี้
1. สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ นั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่สอน
  2. เลือกสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่ให้ผลต่อการเรียนมากที่สุด
  3. เลือกสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่มีความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
  4. ควรเลือกสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่ใช้ได้สะดวก ไม่สลับซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
  5. เน้นสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่มีคุณภาพ มีเทคนิคในการผลิตที่ดี มีความชัดเจน และเป็นจริง
  6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป

สุชาติ กิระนันท์ (2541, หน้า 19) ได้กล่าวถึงการพิจารณาเลือกสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ในอีกทัศนะหนึ่งดังนี้

1. ประสิทธิภาพสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน จะต้องทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอน
2. ประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ เป็นจำนวนมากแสดงว่าสื่อการเรียนการสอนนั้นก่อให้เกิดประสิทธิผลสูง
3. ประหยัด สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนต้อง คำนึงถึงการลงทุนทั้งด้านทุนทรัพย์ แรงงาน ความคงทนถาวร และระยะเวลาในการใช้งาน ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นพิจารณาเลือกสื่อที่คุ้มค่าที่สุด

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 287) ได้กล่าวถึงหลักการเลือกใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์

ไว้ดังนี้

1. ต้องตอบสนองจุดประสงค์ของการเรียนรู้
2. ต้องเหมาะสมกับวัย และพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน
3. ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน
4. ต้องเหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติ
5. ต้องหาง่าย

จากที่นักวิชาการกล่าวมาสรุปได้ว่าการเลือกใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ควรมี

หลักการเลือกใช้ดังนี้

1. สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ นั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและ จุดมุ่งหมายที่สอน
2. สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อ ที่ให้ผลต่อการเรียนมากที่สุด
3. สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ มีความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และ ประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่ใช้ได้สะดวก ไม่สลับซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
5. สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ มีคุณภาพ มีเทคนิคในการผลิตที่ดี มีความชัดเจน และเป็นจริง
6. สามารถหาได้ง่าย

6.5 การนิเทศติดตาม

6.5.1 ความหมายของการนิเทศติดตาม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2539, หน้า 201) กล่าวว่า การนิเทศติดตาม หมายถึง การติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน การวางแผน กำหนดวิธีการประเมิน และการประเมินผล ในการประเมิน จะต้องประเมินในสาระสำคัญของตัวบ่งชี้ (indecator) ที่อธิบายถึงประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ การนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการประเมินผลเกี่ยวกับ หลักสูตรวัตถุประสงค์ของการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร ซึ่งมีการประเมินทั้งใน

เรื่องตัวหลักสูตร หรือประเมินแผนประเมินการดำเนินงานตามหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร ซึ่งทั้งสามมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

วิชัย ดิสสระ (2545, หน้า 116) กล่าวว่า การนิเทศติดตาม หมายถึง กระบวนการหรือวิธีที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญ การนิเทศการศึกษานี้สามารถดำเนินการได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ก่อนการดำเนินการ เป็นการดำเนินการในช่วงเวลาที่ยังไม่ได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน เป็นการประเมินหลักสูตรหลังจากที่ได้วาง
2. ขณะดำเนินการ เป็นการดำเนินการในช่วงเวลาที่กำลังนำหลักสูตรที่ได้วางแผนไปใช้ในโรงเรียน ทั้งนี้ต้องยึดหลักการและเหตุผลในชั้นวางแผนหลักสูตรไปใช้
3. หลังดำเนินการเป็นการดำเนินการ ในช่วงเวลาที่นำหลักสูตรไปใช้แล้ว เป็นการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การวิเคราะห์ หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตรกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนิเทศติดตาม หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน การวางแผน กำหนดวิธีการประเมิน และการประเมินผลที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญ การนิเทศติดตาม นี้สามารถดำเนินการได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ก่อนการดำเนินการ ขณะดำเนินการ และหลังดำเนินการ

6.5.2 แนวทางการนิเทศติดตาม

หวน พันธุพันธ์ (2538, หน้า 55) กล่าวว่า การนิเทศติดตาม สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. การให้ความรู้แก่ครู เช่น การสาธิตวิธีการสอน สาธิตการใช้เครื่องมือการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง เป็นต้น
2. การทำให้อุหรือสาธิต ซึ่งอาจทำเองหรือหาผู้อื่นมาทำให้อุ
3. การพาไปศึกษาดูงาน
4. การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน
5. การให้บริการทางวิชาการ เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน วัสดุอุปกรณ์ แบบเรียนหรือหนังสือค้นคว้าต่าง
6. การประเมินผลและวิจัยที่เกิดจากการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสังเกตการสอนของครู การใช้แบบสอบถามต่าง ๆ
7. จัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดความเข้มแข็ง เช่น การประกวดแข่งขันต่าง ๆ
8. การมีงาน
9. การทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจเกิดจาก การจัดบรรยากาศการทำงานที่ดี การอำนวยความสะดวกและบำรุงขวัญแก่ครู

รุจรี ภูสาระ,และจันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 169) กล่าวว่า การนิเทศติดตาม เป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการนิเทศติดตามผลการดำเนินการ ซึ่งเป็นลักษณะ การร่วมมือมีใช้การจับผิด สามารถสรุปหลักการนิเทศติดตามได้ดังนี้

1. ช่วยให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจหลักการและจุดหมายที่แท้จริง ของหลักสูตร วิธีการนิเทศอาจใช้การประชุมชี้แจง ปรีกษาหารือ
2. กระตุ้นให้ครูเป็นผู้นำทางวิชาการให้แก่ักเรียนและชุมชน
3. ช่วยให้ครูกล้าแสดงออกในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการ นำหลักสูตรไปใช้
4. ช่วยทำให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ(2545, หน้า 27) กล่าวถึงแนวทางในการนิเทศติดตามได้ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. จัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศติดตาม กำกับในสถานศึกษา
3. จัดทำเอกสารการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรให้เป็นปัจจุบัน
4. มีการรายงานผลการนิเทศ
5. มีการจัดระบบติดตามและประเมินผล

หลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่

1. มุ่งคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญแม้ว่าการนิเทศภายในจะเป็น การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา สิ่งที่จะพัฒนาจะต้องโยงไปสู่คุณภาพของผู้เรียนทั้งสิ้น
2. อาศัยความร่วมมือในสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษาจะต้อง ตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายใน ร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ เพื่อให้บุคลากรพัฒนา ตนเองได้อย่างมีคุณภาพ
3. อาศัยวิธีที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจและความร่วมมือใน การดำเนินการ
4. กระทำอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพจนสร้างความรู้สึกรู้ว่า กระบวนการนิเทศเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานในสถานศึกษา
5. ใช้กระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจได้ว่างานนิเทศภายใน สถานศึกษาจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

ถวัลย์ มาศจรัส (2545, หน้า 195)กล่าวว่า การนิเทศติดตาม ควรมี การดำเนินงานใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การนิเทศติดตามการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาและงาน วิชาการภายในสถานศึกษา ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของบุคลากรใน สถานศึกษาวางแผนการนิเทศ สร้างเครื่องมือดำเนินการนิเทศเพื่อพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการ และรวบรวม วิเคราะห์ สรุปและรายงาน

2. การนิเทศติดตามการบริหารจัดการหลักสูตรและงานวิชาการภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ การจัดเตรียมเอกสารข้อมูล หลักฐานร่องรอย กระบวนการทำงานและผลที่เกิดขึ้นจากการทำงาน เตรียมบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษารับการนิเทศจากภายนอก แจงผลการนิเทศไปแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อนำข้อเสนอแนะจากการนิเทศไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การนิเทศติดตาม ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การให้ความรู้แก่ผู้เรียน เช่น การสาธิตวิธีการสอน สาธิตการใช้เครื่องมือการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง เป็นต้น
2. การทำให้ดูหรือสาธิต ซึ่งอาจทำเองหรือหาผู้อื่นมาทำให้ดู
3. การพาไปศึกษาดูงาน
4. การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน
5. การให้บริการทางวิชาการ เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน วัสดุอุปกรณ์ แบบเรียนหรือหนังสือค้นคว้าต่าง ๆ
6. การประเมินผลและวิจัยที่เกิดจากการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสังเกตการสอนของครู การใช้แบบสอบถามต่าง ๆ
7. จัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดความเข้มแข็ง เช่น การประกวดแข่งขันต่าง ๆ
8. การฝึกงาน
9. การทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจเกิดจาก การจัดบรรยากาศการทำงานที่ดี การอำนวยความสะดวกและบำรุงขวัญแก่ผู้เรียน

6.6 การวัดและประเมินผล

6.6.1 ความหมายของการวัดและประเมินผล

งานวัดผลและประเมินผลมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวิชาการ เพราะการวัดผลและประเมินผลทำให้ทราบว่า การเรียนการสอนได้ผลเพียงใดเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537, หน้า 200 – 201) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการวัดและประเมินผลคือกำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการสร้างข้อทดสอบ ส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางด้านกรวัดและประเมินผล โดยการฝึกอบรม ประชุมปฏิบัติการเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน และการประเมินผลข้อสอบ

วิชัย ดิสสระ (2545, หน้า 116) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลหมายถึง กระบวนการหรือวิธีที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญ การวัดผลและประเมินผล นี้สามารถดำเนินการได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ก่อนการดำเนินการ เป็นการดำเนินการในช่วงเวลาที่ยังไม่ได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน เป็นการประเมินหลักสูตรหลังจากที่ได้วาง
2. ขณะดำเนินการ เป็นการดำเนินการในช่วงเวลาที่กำลังนำหลักสูตรที่ได้วางแผนไปใช้ในโรงเรียน ทั้งนี้ต้องยึดหลักการและเหตุผลในชั้นวางแผนหลักสูตรไปใช้
3. หลังดำเนินการ เป็นการดำเนินการ ในช่วงเวลาที่นำหลักสูตรไปใช้แล้ว เป็นการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตรกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

เกษม วัฒนชัย (2545, หน้า 22) กล่าวว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง การวางแผน กำหนดวิธีการประเมิน และการประเมินผลในการประเมินจะต้องประเมินในสาระสำคัญของตัวบ่งชี้ ที่อธิบายถึงประสิทธิภาพของการใช้ หลักสูตรว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ การนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตรวัตถุประสงค์ของการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร ซึ่งมีการประเมินทั้งในเรื่องตัวหลักสูตร หรือประเมินแผนประเมินการดำเนินงานตามหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร ซึ่งทั้งสามมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 30) กล่าวว่า การวัดและประเมินผล ตามหลักสูตรที่มีอยู่มีหลักการและวิธีการค่อนข้างยุ่งยาก ซึ่งทำให้ครูไม่ค่อยเข้าใจ นอกจากนั้นการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรจะเน้นหนักไปในทางด้านความรู้มากกว่าคุณธรรมและทักษะต่างๆ

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อวัดความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งมีกระบวนการการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งหรือการกระทำอย่างมีระบบ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลเพื่อนำผลการวัดผลและประเมินผลนั้นมาพัฒนาปรับปรุงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีคุณภาพต่อไป

6.6.2 แนวทางการวัดและประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 1 - 8) ได้มีกรอบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางและแนวดำเนินการในการวัดและประเมินผลการเรียนที่สถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 จะต้องพิจารณานำไปกำหนดเป็นแนวปฏิบัติให้เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาของตน ดังนี้

1. ข้อกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกรอบของหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สถานศึกษาจะนำไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการเรียน การสอนสำหรับแต่ละสถานศึกษานั้น มีข้อกำหนดที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน ดังนี้

- 1.1 ดำเนินการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน
- 1.2 ดำเนินการประเมินผลระดับสถานศึกษา
- 1.3 ดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
- 1.4 ดำเนินการตัดสินผลการเรียนให้ผู้เรียนผ่านช่วงชั้น

2. หลักการวัดและประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อให้การวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา กระบวนการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและถูกต้องตามหลักการวัดและประเมินผลการเรียน จึงกำหนดหลักการวัดและประเมินผลการเรียนไว้ดังนี้

- 2.1 สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม
- 2.2 การวัดและประเมินผลการเรียนต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตร
- 2.3 การประเมินผลการเรียน ต้องประกอบด้วยการประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน
- 2.4 การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ต้อง ดำเนินการด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติของวิชา และระดับช่วงชั้นของผู้เรียน
- 2.5 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนได้
- 2.6 ให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ระหว่างสถานศึกษา และรูปแบบการศึกษาต่างๆ
- 2.7 ให้สถานศึกษาจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา เพื่อเป็นหลักฐานการประเมินผลการเรียน รายงานผลการเรียน และเป็นหลักฐานแสดงวุฒิและรับรองผลการเรียนของผู้เรียน

3. ภารกิจในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา

จากกรอบการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และหลักการวัดประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปประมวลกับแนวการจัดหลักสูตรสถานศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีภารกิจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 การประเมินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 3.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- ภาคบังคับหรือจบหลักสูตร
- 3.4 การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน
  - 3.5 การประเมินตัดสินผลการเรียนผ่านช่วงชั้น จบการศึกษา
  - 3.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
  - 3.7 การเทียบโอนผลการเรียน
  - 3.8 การจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา
  - 3.9 การจัดการซ่อมเสริมผลการเรียน
  - 3.10 การกำกับติดตามและประเมินผลการเรียน
  - 3.11 การรายงานผลการประเมินผลการเรียน
  - 3.12 การจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติการประเมินผลของ

สถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 35) ได้เสนอแนวทางการวัดและประเมินผล ไว้ดังนี้

- ของสถานศึกษา
1. กำหนดระเบียบ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล
  2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัด กิจกรรมการเรียนรู้
  3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน
  4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียน จากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
  5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ (2546, หน้า 100) ได้กำหนดขอบข่ายการดำเนินงานการวัดผลและประเมินผล ไว้ดังนี้คือ

1. กำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
2. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
3. วัดผล และประเมินผลการเรียนในสถานศึกษา
4. จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
5. จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล
6. มีการเทียบโอนผลการเรียนโดยคณะกรรมการ

7. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิงตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดผล และประเมินผล มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ คือ

1. กำหนดระเบียบ แนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน
4. ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน
5. ส่งเสริมการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล และประเมินผล การเรียน เพื่อใช้ในการอ้างอิงตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผล การเรียนได้

7. การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 (2549, หน้า 12) ได้เริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมตั้งแต่ปี 2542 จนถึงปัจจุบัน โดยเป็นลักษณะงานหนึ่ง ซึ่งเทียบเท่ากับหมวดวิชาหนึ่งของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการติดตามงานและการจัดงบประมาณในการพัฒนาระบบให้สมบูรณ์ และต่อเนื่องทุกปี

7.1 การบริหารงานการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

7.1.1 ฝ่ายเทคนิค มีหน้าที่ ติดตั้ง ขยาย ควบคุมและตรวจสอบระบบให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง แผนการดำเนินงานต่อไปเมื่อโรงเรียนมีอาคารและห้องเรียนที่แน่นอน จะทำการติดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกให้ครบทุกพื้นที่ เช่น กระจายพื้นที่บริการไปทุกพื้นที่ของโรงเรียนและติดตั้งเครือข่ายโทรศัพท์ทุกห้องเรียนเพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอนต้นทางอีกด้วย

7.1.2 ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่วิเคราะห์ระบบเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานจัดตารางสอนแลพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรายการ และพัฒนาบุคลากรทั้งเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานด้านเทคนิคและครูอาจารย์ที่ทำการสอน เพื่อสรุปสภาพปัญหาปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา จัดเก็บสถิติการใช้บริการ วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกภาคเรียน สรุปผลการดำเนินงานและรายงานให้โรงเรียนทราบเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาปรับปรุงในปีการศึกษาต่อไปเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

7.1.3 ฝ่ายบริหาร มีหน้าที่กำหนดนโยบาย จัดทำมาตรการ วางแผน ปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษาจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาระบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จัดหาบุคลากรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่น่าสนใจ ต่อหน่วยงานต่างๆ

7.2 กิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงกับกลุ่มผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา พร้อมทั้งเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ และอื่นๆ อีกหลายด้านยังไม่พร้อมเพียงพอจึงเข้าร่วมโครงการการจัดการศึกษาสายสามัญทางไกลผ่านดาวเทียม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมาโดยมีวัตถุประสงค์

7.2.1 เพื่อให้นักเรียนได้รับบริการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่มีคุณภาพ และมาตรฐานระดับเดียวกับศูนย์การศึกษาเรียนรู้ของประเทศ

7.2.2 เพื่อให้นักเรียนพัฒนาระบบการศึกษาจากสื่อการเรียนรู้อันล้ำสมัยจากผู้ผลิตที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาต่างๆ ที่เรียนในหลักสูตร

7.2.3 เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรของโรงเรียน ขาดแคลนงบประมาณการดำเนินงานระยะแรกเริ่มและสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาตามหลักสูตร

7.2.4 เพื่อพัฒนาทักษะ และกระบวนการจัดการศึกษาของครู อาจารย์ที่สอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบันและให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7.2.5 เพื่อจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางด้านวิชาการของชุมชน

7.2.6 เพื่อกระจายโอกาสการศึกษาไปยังท้องถิ่นให้ทั่วถึงมากขึ้น

7.2.7 เพื่อสนองตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

จากการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้พบกันโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้สอนจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ความรู้มวลประสบการณ์ต่างๆ ไปทางสื่อ อาจจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์หรืออื่นๆ ผู้เรียนจะรับความรู้จากสื่อเหล่านี้ในลักษณะของการเรียนด้วยตนเอง โดยผู้เรียนไม่ต้องเดินทางเข้ามายังสถานการศึกษา แต่จะเรียนอยู่กับบ้านหรือสถานที่ทำงานผู้เรียนสามารถกำหนดเวลาเรียน สถานที่เรียนและจะต้องบริหารการเรียนของตนเอง ภายในเวลาที่สถาบันกำหนด การพบปะระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน อาจจะกำหนดให้มีขึ้นบ้าง แต่น้อยครั้งมาก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพบปะเพื่อทบทวนเพื่อซักถามประเด็นปัญหาในสิ่งที่เรียนด้วยตนเองไม่เข้าใจ หรือเป็นการสรุปหรือฝึกทักษะที่สำคัญจาเนื้อหาวิชานั้นๆ

แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ปัญหา

1. ความหมายของสภาพ ปัญหา

1.1 ความหมายของสภาพ

สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 6 (2536, หน้า 28) ได้ระบุว่า สภาพ หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับสิ่งที่ปฏิบัติอยู่และเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนา

แม็คเน็ยล (Mcneil, 1977, p. 74) ได้ให้คำจำกัดความของสภาพว่าหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมหรือเจตคติของผู้เรียน ในสภาพที่ยอมรับกับสภาพที่ได้จากการสังเกต

คาฟแมน (Kaufman, 1981, pp. 8 - 343) กล่าวถึงสภาพ หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่หรือกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ในแต่ละจุดประสงค์หรือเป้าหมาย

สตีเยส, และโพเตอร์ (Steers, & Porter, 1991, p. 245) ได้กล่าวว่า สภาพหมายถึง สิ่งที่เกิดจากความสมดุลภายในที่ทำให้แต่ละบุคคลต้องการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้สภาพมีความสมดุลตามปกติ

ฮอดจ์กินสัน (Hodgkinson, 1991, p. 94) ได้ให้คำจำกัดความว่า สภาพ คือ สิ่งที่เป็นอยู่ ดำรงอยู่ หรือคงอยู่ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกัน มีความสมดุล

จากนิยามดังกล่าว สรุปได้ว่า สภาพ หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับสิ่งที่ปฏิบัติอยู่และเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนา

1.2 ความหมายของปัญหา

อัยนา เพ็ชรทองคำ (2545, หน้า 61) ได้ให้คำจำกัดความของปัญหาว่า หมายถึง สภาพความแตกต่างทางความคิดเห็นของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีทั้งข้อดี และข้อเสีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงาน

สุรพล พุฒคำ (2546, หน้า 8) กล่าวว่า ปัญหาหมายถึง ความสลับซับซ้อนของสภาพการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับสถานการณ์เพียงบางสถานการณ์หรือหลายสถานการณ์ในเวลาเดียวกันก็ได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 175-176) ได้ให้คำจำกัดความของ ปัญหา ว่า หมายถึง สภาพคับข้องใจในสถานการณ์ที่บุคคลจะต้องตัดสินใจเลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งในเงื่อนไขที่ปรารถนา หรือไม่ปรารถนาในเวลาเดียวกัน

ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 2001, p. 336) กล่าวว่า ปัญหาหมายถึง ความไม่พึงพอใจที่มีความจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแลหรือขาดการเอาใจใส่ดูแล และยังเป็นความแตกต่างของวิธีการแก้ปัญหาและการเลือกวิธีการแก้ปัญหา ปัญหาอาจจะนำไปสู่หรืออาจไม่นำไปสู่การแก้ปัญหา และปัญหาอาจได้รับการแก้ไขหรือไม่ได้รับการแก้ไขเมื่อวิธีการ แก้ปัญหานั้นถูกนำไปใช้

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า ปัญหา หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรค และ ข้อขัดข้องที่พบในการดำเนินงานหรือพัฒนางาน

2. สภาพ ปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียน ราชประชานุเคราะห์ 33

2.1 สภาพการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

จากการศึกษารายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปีตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 เป็นต้นมาจนถึงปีการศึกษา 2549 สรุปดังนี้ (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33, 2549, หน้า 10 -15)

1. ด้านความพร้อมของครู พบว่า ภาพรวมครูมีการเตรียมเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและสื่อทางไกลที่ใช้ในการถ่ายทอด มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น เหมาะสมกับสถานการณ์ และรายวิชาเรียน มีการนำทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากรในท้องถิ่น หรือสถานที่ และสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะวิชางานไม้ งานปูน งานอาชีพ และวิชาการทำอาหาร มีการจัดเตรียมห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการเตรียมตัวนักเรียนก่อนชมรายการ โดยครูชี้แจงจุดประสงค์ และให้ความรู้พื้นฐาน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว การจัดกิจกรรมมุ่งเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล พื้นฐานความรู้ และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นหลัก มีการใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ และมีการสรุปผลและประเมินผลการเรียนหลังเสร็จสิ้นจากการเรียนในแต่ละครั้ง

2. ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม พบว่า ภาพรวม ครูมีการกำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และสถานศึกษาโดยจัดให้มีความยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมเพื่อให้เหมาะแก่การจัดการเรียนการสอน มีการบำรุง ดูแล และพัฒนาสถานที่ และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนหรือสถานศึกษา ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงปลอดภัย และเหมาะสมพร้อมที่จะใช้ประโยชน์ มีการเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน มีอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง เพื่อให้นักเรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม มีการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี เช่น สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีการติดตามตรวจสอบการใช้สถานที่และสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ภาพรวม ครูมีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน มีการเลือกใช้ จัดหา หรือจัดสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา สภาพแวดล้อม มีการมีการประเมินผล ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา เวลา และความสามารถของผู้เรียน มีกระบวนการซักถามผู้เรียนให้คิด วิเคราะห์ วิจาร์ณ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม มีการฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักวางแผน และทำงานเป็นกลุ่ม ส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ชื่นชมผลงานของตนเองและของกลุ่มเพื่อสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตน

4. ด้านสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ พบว่า ภาพรวม โรงเรียนได้จัดหาสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน และจุดมุ่งหมายที่สอน มีความทันสมัย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น สามารถใช้ได้สะดวกไม่ยุ่งยากซับซ้อน และสามารถหาได้ง่ายในโรงเรียนและในห้องเรียน

5. ด้านการนิเทศติดตาม พบว่า ภาพรวม ครูมีการส่งเสริมในด้านการให้ความรู้แก่นักเรียน ได้แก่ การสาธิตการใช้เครื่องมือการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง การสาธิตการปฏิบัติกิจกรรมโดยการทำให้ดู และในบางครั้งได้เชิญวิทยากรจากท้องถิ่นมาสาธิตทำให้ดู มีการพานักเรียนไปศึกษาดูงาน มีการจัดบรรยายทางวิชาการแก่ผู้เรียน เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน วัสดุอุปกรณ์ แบบเรียนหรือหนังสือค้นคว้าต่างๆ มีการประเมินผลและวิจัยที่เกิดจากการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน มีการจัดทำโครงการ การใช้แบบสอบถามต่างๆ กับผู้เรียน มีการส่งเสริมให้มีการการแข่งขันต่างๆ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และในกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ และมีการส่งเสริมการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี มีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้เรียน

6. ด้านการวัด และประเมินผล พบว่า ภาพรวม ครูมีการกำหนดระเบียบ แนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลในรายวิชาต่างๆ มีการจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้การสอน โดยเน้นการประเมินสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน มีการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนรู้ได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 เป็นการจัดการศึกษาที่เต็มรูปแบบครบทุกชั้นเรียน ครูให้ความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมอย่างจริงจัง ครูมีการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการจัดเตรียมสถานที่ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการจัดหาสื่อ โสตทัศนูปกรณ์เพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน มีการนิเทศติดตาม และมีการวัดผลประเมินผลได้ตามสภาพจริงของผู้เรียน

2.2 ปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

จากการศึกษารายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปีตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 เป็นต้นมาจนถึงปีการศึกษา 2549 สรุปดังนี้ (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33, 2549, หน้า 16 -20)

1. ด้านความพร้อมของครู พบว่า ภาพรวม ครูส่วนใหญ่มีอายุน้อย และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการจัดการเรียนการสอนทางไกลน้อย บางคนเตรียมการสอนไม่สอดคล้องกับทางไกลที่ใช้ในการถ่ายทอด กิจกรรมบางอย่างไม่สามารถจัดให้เหมาะสมกับสถานการณ์และรายวิชาเรียนที่เรียนได้ เช่น การทำอาหาร งานช่างซึ่งต้องแยกไปปฏิบัติจริงที่

โรงฝึกงาน การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ได้ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ เนื่องจากเป็นท้องถิ่นของคนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นจึงเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้เฉพาะในเรื่องของงานเกษตร หรือการทำอาหาร การจัดกิจกรรมบางรายวิชาไม่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันมาก

2. ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม พบว่า ภาพรวม การวางแผนการบริหารจัดการสถานที่และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนหรือสถานศึกษายังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรเนื่องจากเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งใหม่ อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารใหม่ จึงยังไม่สามารถจัดให้เหมาะสมได้ครบทุกห้องเรียน การบำรุง ดูแล และพัฒนาสถานที่ และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนหรือสถานศึกษา ยังขาดความต่อเนื่อง การเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนภายในห้องเรียนยังมีน้อยในบางห้อง

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าภาพรวม การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนบางรายวิชายังไม่ที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน บางรายวิชาไม่มีการจัดหา หรือจัดสื่อการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียน การประเมินผลก่อนเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียนยังไม่สามารถประเมินได้ทุกครั้งที่สอน เนื่องจากเวลาในแต่ละวิชาที่สอนทางไกลมีเวลาค่อนข้างจำกัด และเวลาเตรียมการสอนของครูมีน้อย เนื่องจากมีภาระกิจ และมีงานพิเศษมากเกินไป ครูบางคนยังไม่มีเทคนิคที่ดีในการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ วิเคราะห์ในสิ่งที่ได้เรียนรู้ บางรายวิชาไม่สามารถทำกิจกรรมเป็นกลุ่มได้ ครูบางคนขาดความต่อเนื่องในการติดตาม ดูแล ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบ

4. ด้านสื่อ วัสดุทัศนูปกรณ์ พบว่าภาพรวม การใช้สื่อ วัสดุทัศนูปกรณ์ของครู และนักเรียนยังไม่คุ้มค่า มีการใช้น้อย สื่อบางอย่างที่ใช้ไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่สอน ครูและนักเรียนบางคนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อ วัสดุทัศนูปกรณ์เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย และสื่อ วัสดุทัศนูปกรณ์บางอย่างไม่มีในท้องถิ่น

5. ด้านการนิเทศติดตาม พบว่าภาพรวม ครูบางคนยังมีกระบวนการนิเทศติดตามนักเรียนน้อย ไม่ครอบคลุมทุกคน และไม่ต่อเนื่อง ครูบางคนยังไม่สามารถนำการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้

6. ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ภาพรวม การกำหนดระเบียบ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของครูแต่ละรายวิชายังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เครื่องมือในการวัดและประเมินผลส่วนใหญ่ยังเป็นแบบทดสอบไม่เน้นการประเมินตามสภาพจริงเท่าที่ควร การประเมินผลยังขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเป็นส่วนใหญ่

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ยังพบข้อบกพร่องอีกมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการเตรียมความพร้อมของครู ครูส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ทางด้านจัดการเรียนการสอนทางไกล เนื่องจากเป็นครูใหม่ นอกจากนี้สื่อประกอบ การเรียนการสอนจากระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับระบบการศึกษาของไทย ผู้ที่มีความชำนาญในการนิเทศระบบการศึกษาใน

รูปแบบนี้ยังมีไม่มาก จึงทำให้ผู้ปฏิบัติขาดทักษะในการพัฒนาระบบให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละโรงเรียนในส่วนหนึ่ง ประกอบกับครูผู้สอนยังยึดติดกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม ซึ่งได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่เน้นถึงความสำคัญของกระบวนการสอนที่มีแผนการสอนจากครูผู้สอนเป็นผู้กำหนด จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมยังไม่ได้รับการพัฒนาทั้งระบบการบริหาร จัดการ ระบบงานเทคนิค และระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ฉลองศรี พลโยธา (2538, หน้า 111-112) ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิตสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ของภาคเอกชน พบว่าสื่อที่สำคัญที่สุดก็คือเอกสารคู่มือรวมทั้งตำราเรียนประกอบรายการโทรทัศน์ และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการผลิตสื่อเหล่านี้ก็คือ ปัจจัยด้านเงินทุน ด้านระยะเวลา และด้านบุคลากร ตามลำดับ เนื่องจากสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ ส่วนมากมักเป็นสำนักพิมพ์เอกชนเป็นผู้ดำเนินการผลิต ซึ่งเอกชนนั้นอยู่ได้ด้วยผลกำไร หากธุรกิจประสบกับการขาดทุนสำนักพิมพ์ก็ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ และระยะเวลาก็เป็นปัจจัยเป็นอุปสรรคของคุณภาพของสื่อด้วย ซึ่งต้องอาศัยความรอบคอบในการตรวจพิจารณา จึงต้องมีเวลาในการเตรียมการผลิตอย่างน้อย 1 ปีประการสุดท้ายปัจจัยด้านบุคลากรบุคลากรที่มีความชำนาญความสามารถในแต่ละวิชานั้นที่จริงแล้วก็มีอยู่มากทั่วประเทศแต่ในส่วนของสถานศึกษาหรือสำนักพิมพ์ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ชำนาญย่อมมีมากขึ้นแต่ส่วนของหน่วยงานภาครัฐกลับให้ความสำคัญในปัจจัยต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้คือ ระยะเวลา บุคลากร เงินทุนอุปกรณ์การผลิตนโยบาย

รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การทดลองการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2/2539 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539, หน้า 81) รายงานว่า ในเรื่องของสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม นั้น รายงานระบุว่ามียู่ 2 ประการที่สำคัญคือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ชุดวิชา ผลจากการวิจัยพบว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่นักศึกษาต้องมีคู่มือการเรียน ประกอบการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม สื่อชุดวิชาจะเป็นคู่มือให้นักศึกษาได้ติดตามกิจกรรมการเรียน เนื้อหาให้สอดคล้องกับรายการในโทรทัศน์

2. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา การผลิตรายการควรคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาวิชา และกิจกรรมต้องสอดคล้องและต่อเนื่องกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นคู่มือ

เนื่องจากการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนดำเนินการอยู่ในขณะนี้มีรูปแบบที่แตกต่างจากกรมสามัญศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในส่วนของกรมสามัญศึกษานอกโรงเรียนจะมีนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่นอกกระบบโรงเรียน แต่ในเรื่องของสื่อ

การเรียนการสอนทางไกลดังกล่าวก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือในระบบโรงเรียนนักเรียนจะต้องมีหนังสือคู่มือประกอบการเรียนในรายการโทรทัศน์ด้วย เพื่อที่จะติดตามเนื้อหากิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับรายการโทรทัศน์มีการแนะนำ มีการเตรียมตัวเตรียมอุปกรณ์ล่วงหน้าได้

รัชราพร นีรนาทวังสรรค์ (2539, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของกระบวนการสื่อสารเพื่อการศึกษาทางไกลระดับมัธยมศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในโครงการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า เทคโนโลยีและสารสนเทศมีบทบาทต่อการศึกษาทางไกลมาก ทั้งในด้านการบริหารการศึกษาและการเรียนการสอนโดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายโอกาสและสร้างความทัดเทียมกันทางการศึกษา เกณฑ์ในการพิจารณานำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการศึกษาทางไกลประกอบด้วยระดับนโยบาย การพิจารณาถึงการลงทุนทางการศึกษา การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาคุณภาพครูและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารโทรคมนาคม ส่วนใหญ่ในระดับปฏิบัติพิจารณาถึงความพร้อมของโรงเรียน ครูและนักเรียน ความสามารถในการนำไปประยุกต์ใช้ และมีการศึกษาประเมินผลการใช้เพื่อนำเสนอข้อมูลในระดับนโยบาย รูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมต่อการใช้เพื่อการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาคือ การผสมผสานเทคโนโลยีหลายรูปแบบให้ตรงกับวัตถุประสงค์ สภาพแวดล้อม จุดเด่น จุดด้อยของเทคโนโลยีนอกจากนี้ยังพบอีกว่า การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในระดับมัศึกษามีข้อดีในการแก้ไข ปัญหาขาดแคลนครู และสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีระบบการศึกษาทางไกล

เดือนเพ็ญ ชิวพิมาย (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการติดตามประเมินผลการใช้ระบบการศึกษาทางไกลในโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลและศึกษาปัญหาในการดำเนินการใช้ระบบการศึกษาทางไกลเพื่อพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิต ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้ช่วยผู้สอน ช่างเทคนิคและนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 341 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยทางด้านสภาพแวดล้อมพบว่า นโยบาย ทบวงมหาวิทยาลัยและวัตถุประสงค์มีความเหมาะสมในระดับมากด้านปัจจัยนำเข้าพบว่ามี ความเหมาะสมในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านผลผลิตพบว่ามี ความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนด้านสภาพปัญหาในการดำเนินงานโครงการเรียงตามลำดับคือ งบประมาณและระยะเวลาการประชาสัมพันธ์ ทักษะ และประสบการณ์ในการสอนในการใช้สื่อทางไกลของบุคลากร ระบบสัญญาณภาพและเสียงไม่สมบูรณ์

ประกรณ์ วิไล, และคนอื่น ๆ (2540, หน้า 31) ได้ศึกษาการทดลองรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมระดับประถมศึกษาในระบบโรงเรียน โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ทดลองจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ

วิชาภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่โรงเรียนสะพานมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ท พบว่า ทั้งสื่อเอกสารวิชาการโทรทัศน์และสื่อประกอบอื่น มีความเหมาะสมและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น

ธนพร แสงขำ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวัง ความพึงพอใจและการยอมรับนวัตกรรมการศึกษาแบบทางไกลผ่านดาวเทียม ของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการการศึกษาแบบทางไกลผ่านดาวเทียมที่มีลักษณะทางประชากรต่างกันจะมีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อโครงการนี้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ 1
2. ความคาดหวังของครูที่เข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับพฤติกรรมการใช้สื่อการสอนในโครงการฯ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ 2
3. ความพึงพอใจของครูที่เข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับพฤติกรรมการใช้สื่อการสอนในโครงการซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ 3
4. การยอมรับการสื่อสารระบบทางไกลผ่านดาวเทียม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ 4

รัศมี พรตเจริญ (2542, บทคัดย่อ) ได้สำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิทยบริการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต่อการเรียนการสอนทางไกลผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกสาขาวิทยบริการ และทุกสาขาวิชาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า ระบบการเรียนการสอนทางไกล ไม่มีความแตกต่างกันการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ผู้บรรยายกับผู้เรียนอยู่ในห้องเดียวกัน
2. นักศึกษาปริญญาโท ส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดการศึกษาการเรียนการสอนทางไกลนั้นเหมาะสมดีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้สื่อผ่านโทรทัศน์ การใช้ตำรา ห้องสมุด การมีอาจารย์ผู้ช่วยและผู้ช่วยอาจารย์
3. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ ในการเรียนการสอนทางไกลส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบสัญญาณ ความล่าช้าของตำรา ที่ส่งมาไม่ทันความต้องการของนักศึกษา
4. นักศึกษาปริญญาโท ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอาจารย์ผู้บรรยายมีความพร้อมในด้านวิชาการ และมีความสามารถที่จะใช้สื่อได้เหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
5. เกี่ยวกับเรียนการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการเรียนการสอนยังมีอุปสรรคบางประการ เช่น นักศึกษายังใช้ไม่เป็น จำนวนเครื่องมีน้อย และยังไม่มียข้อมูลในด้านการศึกษาเพียงพอสำหรับนักศึกษา
6. เกี่ยวกับเรื่องห้องสมุดยังขาดตำราที่นักศึกษาต้องการ และการอำนวยความสะดวกยังไม่ดีพอ

วชิระ สาลี (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2541

ผลการวิจัยพบว่าสื่อมีประสิทธิภาพเหมาะสม ทุดหมวดวิชาดังนี้ ครูผู้สอนได้ให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ารายการโทรทัศน์มีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสม ควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับสื่อการสอนเนื้อหา และการยกตัวอย่าง รูปแบบรายการส่วนใหญ่มีความน่าสนใจบางรายการ ความยาวของรายการควรเป็นรายการละ 40 นาที คุณภาพรายการมีความชัดเจนของภาพและเสียง ซึ่งการช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาในบางรายการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่ดีขึ้น รายการโทรทัศน์มีความสอดคล้องกับคู่มือครู และการออกอากาศตรงเวลา สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจะมีประสิทธิภาพสูง ถ้าได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างดี จากโรงเรียนปลายทางในการจัดการเรียนการสอน และพบว่าเมื่อเรียนโดยใช้สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ในเนื้อหา ทุดหมวดวิชาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมจิต พรหมจ้อย, และคนอื่นๆ (2542, หน้า 120-123) ดำเนินการประเมินโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ระยะทดลอง 5 ปี พ.ศ.2537-2542 ในหน่วยงานสังกัดกรมศึกษา นอกโรงเรียนพบว่า จุดเด่นของโครงการคือ เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกันช่วยสนับสนุนครูในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูหรือการสอนในเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเนื้อหาที่จำเป็นต้องใช้ผู้สอนที่มีความชำนาญการเฉพาะเรื่องรวมทั้งประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสได้รับการศึกษาจากเทคโนโลยีใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต

เกษม ชาวคำเขตร์ (2542,บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย และเพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย กลุ่มประชากรที่ใช้คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 9 คน ครูผู้รับผิดชอบดูแลเรื่องการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียน จำนวน 10 คน ครูผู้สอนที่ใช้การเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียน จำนวน 69 คน และนักเรียนที่เรียนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม จำนวน 244 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ แล้วนำเสนอโดยการบรรยายประกอบตาราง

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีการวางแผนก่อนเข้าร่วมโครงการแต่ไม่ชัดเจน ในการเรียนการสอนมีทั้งการเรียนการถ่ายทอดสดและบันทึกภาพวีดิทัศน์ไว้ศึกษาในเวลาอื่น โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานจากกรมสามัญศึกษาและไม่มีการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อปรับปรุง การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลากหลายแต่ส่วนใหญ่เป็นแบบบรรยาย ครูและนักเรียนปลายทางไม่มีการติดต่อสื่อสารกับครูนักเรียนต้นทาง โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการเปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนทางไกลกับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนทางไกลผ่านดาวเทียม

ปัญหาการบริหารจัดการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนแต่ไม่ชัดเจน ตารางทางอากาศไม่ตรงกับตารางเรียนของโรงเรียน สื่อและเอกสารประกอบการเรียนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมมีน้อยและได้รับมาล่าช้าการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนปลายทางกับโรงเรียนวังไกลกังวล หัวหิน ลำบาก ส่วนปัญหากิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม นักเรียนปลายทางมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนน้อย ครูผู้สอนและนักเรียนไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน

สันหัต ดุลย์สูงเนิน (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาอุปสรรคและผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ในการใช้สื่อการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอุไรวิทยวิทยาคม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลของการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมอยู่ในระดับน้อยมาก พฤติกรรมของนักเรียนที่มีปัญหาคือเรื่องส่งงาน เพราะเวลาที่ใช้ซักถามในคาบไม่เพียงพอ

2. ผลการเรียนระหว่างการเรียน พบว่า นักเรียนส่วนมากมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเรียนหลังการเรียนนั้น มีนักเรียนผ่านเกณฑ์การทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 77.55

ก้องเกียรติ พงศาปาน (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมอยู่ในระดับปานกลางโรงเรียนที่มีชั้นละ 1 ห้องเรียนกับ 2 ห้องเรียนขึ้นไป มีระดับคุณภาพไม่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานในระดับมาก สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนชั้นละ 1 ห้องเรียนคือ คุณภาพของรายการซึ่งรวมรูปแบบ เนื้อหาสาระ วิทยากรและการนำเสนอ สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนชั้นละ 2 ห้องเรียนขึ้นไป คือเนื้อหาสาระของรายการ ปัจจัยอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

3. การเปลี่ยนแปลงหลังการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ทั้งโรงเรียนที่มีชั้นละ 1 ห้องเรียน และ 2 ห้องเรียนขึ้นไป

4. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน คือการขาดแคลนงบประมาณในการซ่อมแซมบำรุงรักษาและการดำเนินการ หน่วยงานต้นสังกัดขาดการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผลบุคลากรระดับปฏิบัติการขาดความตระหนัก ความรู้และประสบการณ์ ชูได้รับสัญญาณดาวเทียมและอุปกรณ์เสริมอื่น ๆ ไม่พอเพียง และขาดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานทั้งระดับปฏิบัติการและระดับนโยบาย

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานคือ ควรให้ความรู้ผู้บริหารและครูด้วยการจัดการประชุมอบรม สัมมนาหรือศึกษาดูงาน การวางแผนดำเนินงาน การมอบหมายงานต้องชัดเจน ผู้รับผิดชอบต้องเหมาะสมกับงาน การจัดสรรงบประมาณและชูได้รับสัญญาณดาวเทียมและอุปกรณ์เสริมอื่น ๆ ต้องพอเพียง ผู้บริหารทุกระดับต้องให้การนิเทศ ติดตามงาน

จเร พวงแก้ว (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในจังหวัดนครปฐม ผลของการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม ด้านการบริหารโครงการ และด้านการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมมีการดำเนินงานในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ สถานภาพของนักเรียน และสังกัดสถานศึกษา กับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจังหวัดนครปฐม ด้านการบริหารโครงการ และด้านการจัดการเรียนการสอนแต่ละสังกัด ด้านการบริหารโครงการ และด้านการเรียนการสอนพบว่า

2.1 เพศ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.2 อายุ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยเฉพาะกลุ่มอายุ 41-50 ปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มอายุมากกว่า 50 ปี

2.3 สถานภาพของนักเรียน ในส่วนเฉพาะคำถามที่เหมือนกันไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 สังกัดสถานศึกษาไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกษม เจริญสุข (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ที่มีต่อระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนวังไกลกังวล ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับการจัดโครงการฯ มาก่อน ร้อยละ 85.7 แต่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนทางไกล ร้อยละ 38.8 ด้านการจัดโครงการฯ ผู้บริหารส่วนใหญ่จะใช้สอนตามความสนใจของครูและนักเรียน ร้อยละ 40.8 ผู้บริหารเห็นด้วยมากกว่าควรมีการกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการฯ ในโรงเรียน และโรงเรียนควรทราบเนื้อหาก่อนออกอากาศ

2. ครูผู้สอน ส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับการจัดโครงการฯ ร้อยละ 85.6 แต่ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนทางไกลในโครงการฯ ร้อยละ 47.4 ด้านการจัดโครงการฯ ครูผู้สอนเห็นด้วยมากกว่าการติดตั้งอุปกรณ์ ที่ทันสมัยและสะดวกต่อการใช้งาน ส่วนด้านคุณภาพของรายการโทรทัศน์ ครูผู้สอนเห็นด้วยกับการแต่งกายของครูผู้สอนที่สอนในรายการโทรทัศน์สุภาพเรียบร้อย ทุกรายวิชา และสามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักภาษา รวมทั้งการเรียนการสอนแบบนี้สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้

3. นักเรียน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูผู้สอนที่สอนในรายการโทรทัศน์แต่งกายสุภาพ เรียบร้อยทุกรายวิชาและการใช้สื่อประกอบการสอนชัดเจนและเหมาะสมกับเนื้อหา รวมทั้งการนำเสนอรายการเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะ ผู้บริหาร ครูผู้สอนเห็นด้วยกับปัญหาและเสนอแนะว่าควรมี

การอบรมให้ความรู้แก่ผู้รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ การจัดการการสอนให้ตรงกับเวลาออกอากาศยากและควรส่งแผนการสอน กำหนดการสอนให้ผู้สอนก่อนล่วงหน้า

สมยศ ประมูลศิลป์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพ และปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย ในเครือข่ายโรงเรียนวังไกลกังวล ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย ในเครือข่ายโรงเรียนวังไกลกังวล ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับเดียวกันคือ ระดับปานกลาง แต่มีงบประมาณด้านเดียวที่มีสภาพการจัดการศึกษา เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่นๆ และปัญหาการจัดการศึกษาเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น ๆ

2. สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย ในเครือข่ายโรงเรียนวังไกลกังวล เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ในภาพรวมทั้ง 3 ขนาด พบว่า อยู่ในระดับเดียวกันคือ ระดับปานกลาง โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยของสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษา มากกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ

3. การเปรียบเทียบสภาพ และปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย ในเครือข่ายโรงเรียนวังไกลกังวล โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน เมื่อจำแนกตามสถานภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบได้ว่าโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยจะเป็นนวัตกรรมใหม่ในการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงทั้งประเทศได้อย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับที่ผ่านมาได้ผู้ที่พยายามวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาทางไกลของประเทศไทยมาโดยตลอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงประเมินโครงการเรื่องที่พบเห็นได้แก่การประเมินผลสื่อสารการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมประเมินผลประสิทธิภาพของสื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมประเมินผลการขยายโอกาสทางการศึกษนอกระบบโรงเรียนประเมินการใช้ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโครงการเครือข่ายสารสนเทศ เป็นต้น รูปแบบการประเมินโครงการส่วนใหญ่นิยมใช้รูปแบบจำลองซิปป์ (CIPP Model) และเป็น การประเมินโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่เป็นส่วนใหญ่ ผลการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมส่วนใหญ่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น รายการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสามารถตอบสนองความสนใจของนักเรียนได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมการสอนเสริมของกระทรวงสาธารณสุข และสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนเป็นรายวิชา ส่วนใหญ่ ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการประเมินโครงการพบว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาระบบให้ก้าวหน้า ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านเทคนิค และการประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่มีดี

2. งานวิจัยต่างประเทศ

คัมรา (Kamra, 1997, p.36) ได้ทำการศึกษาประเมินผลการใช้สื่อการสอนใหม่ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในเมือง และชนบท พร้อมทั้งการสัมภาษณ์ และการสังเกต การใช้สื่อการสอนของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนไม่ค่อยได้ใช้วิทยุกระจายเสียงและวิทยุเพื่อการศึกษา ทั้งนี้เพราะครูประสบปัญหาในด้านตารางเรียนทางด้านเนื้อหา ตลอดจนการขาดแคลนทางด้านรับวิทยุและโทรทัศน์ในชั้นเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดสื่อการสอนประเภทโฮตทัศน์วัสดุ และนักเรียนที่เรียนในชั้นเรียนที่ใช้สื่อเหล่านี้ กระจือร้อร้นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มากกว่านักเรียนที่ชั้นเรียนไม่ได้ใช้สื่อการเรียนการสอน นอกจากนี้ คัมเบอร์และคีฟ (Cumber and Keeves) ก็ได้ทำการวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 23 ประเทศ พบว่า การดูโทรทัศน์รวมทั้งการมีชั่วโมงในการอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อความเพลิดเพลินก็เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก

มอทเทต (Mottet, 1998, abstract) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนในโทรทัศน์กับผู้เรียน และผลที่เกิดขึ้นจากการสอนทางไกล (การศึกษาทางไกล) วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อต้องการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับความเข้าใจของนักเรียน และความสนใจของนักเรียนปลายทาง ประสิทธิภาพการสอนของครู ความพอใจในการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และเปรียบเทียบการสอนระหว่างห้องเรียนโทรทัศน์กับการสอนแบบปกติในห้องเรียน ผลของการวิจัยพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนในโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กันดี นักเรียนมีความพึงพอใจ ประสิทธิภาพการสอนครูอยู่ในเกณฑ์ดี และนักเรียนชอบในการสอนในห้องเรียนโทรทัศน์ แต่มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียน คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ประสิทธิภาพการสอนของครู ความพึงพอใจในการสอนปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ของการสอนแบบที่เห็นหน้ากันตามปกติจะสูงกว่าห้องเรียนที่มีแต่โทรทัศน์ นอกจากนี้การศึกษาโดยการสอนตามปกติ จะเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของครู ให้เกิดความพึงพอใจในการสอน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนให้มากขึ้น

ดาร์ริน (Darrin, 2005. p. 204) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความอิสระของผู้เรียนและการสื่อสารในการเรียนทางไกลจะเป็นตัวทำนาย แนวปฏิบัติของนักเรียน ในหลักสูตรทางไกล ที่ถูกส่งมา 3 แบบ จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า 1. ความอิสระในการสื่อสารการเรียนทางไกล เป็นตัวทำนายผลผลิตทางหลักสูตร 2. ความอิสระในการสื่อสารทางไกล จะมีผลต่อผลผลิตของผู้เรียนในการเรียนทางไกล และ 3. ความอิสระของผู้เรียนจะมีผลต่อการทำนายเบื้องต้นของแนวปฏิบัตินักเรียนทางไกล นอกจากนี้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะถูกดำเนินการให้เป็นระดับคะแนนปลายภาคของนักเรียน รวมทั้งคะแนนภาคปฏิบัติอีกด้วยและประสบการณ์ในการเรียนทางไกลมีแนวโน้มที่จะทำนายผลการเรียนได้สูงขึ้นแต่การสื่อสารทางไกลจะถูกค้นพบในการทำนายอัตราของตัวเองในเรื่องการปฏิบัติแต่ไม่ใช่คะแนน

โทมัส (Thomas, 2005, p.142) ได้ทำการศึกษาระดับความสัมพันธ์ความพึงพอใจสูง นอกจากนั้นยังพบว่ามีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย ในทั้ง 2 กลุ่ม เกี่ยวกับความพึงพอใจโดยเฉพาะ

กลุ่มเรียนทางไกล จะไม่ชัดเจนในระดับความพึงพอใจของกำหนดเวลา ในเรื่องของข้อมูลย้อนกลับของครูผู้สอน อย่างไรก็ตาม จะแสดงความชัดเจนในเรื่องเทคโนโลยีที่ส่งมาจากแหล่งสื่อและการบริหารทางการบริหาร นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะและนัยในเรื่องของโปรแกรมต่างๆ การควบคุมคุณภาพในการแผ่ขยาย และการพัฒนาสู่อาชีพ

จ็อง (Jeong, 2006, P. 192) พบว่า การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและในทางสังคมและสภาพความพึงพอใจในการเรียนทางไกลมีการตรวจสอบ 3 แนวทางในการวิจัยครั้งนี้

1. การเรียนร่วม
2. การเข้าร่วมสังคม
3. สภาพความพึงพอใจในการเรียนทางไกล

พบว่า ทั้ง 3 ตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันด้วย จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ข้อมูลต่างๆ ถูกรวบรวมจากแหล่งข้อมูลใน 3 อย่างนี้ จะมีแบบสอบถาม การส่งออนไลน์ และการสัมภาษณ์โดยการเผชิญหน้ากับนักเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนร่วมมีแนวโน้มพึงพอใจกับเนื้อหาในการเรียนมากกว่า และกลุ่มนักเรียนที่มีการเรียนร่วมแบบมีการยอมรับสูง ก็จะมีการเข้าสู่สังคมได้สูงกว่าและผู้ออกแบบทดสอบและนักเรียนทางไกล และนักศึกษาทางไกล จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องระมัดระวังที่จะออกแบบในเรื่องของการเรียนร่วมบรรยากาศในการเรียนทางไกลในสังคม

การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมพอสรุปได้ว่า ศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยจะเป็นนวัตกรรมใหม่ในการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงทั้งประเทศได้อย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับที่ผ่านมามีผู้ทำวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมโดยเฉพาะอย่าง การวิจัยเชิงประเมินสภาพปัญหา ความคิดเห็นเรื่องที่ได้พบเห็นได้แก่สภาพการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย ความ คิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ที่มีต่อระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนวังไกลกังวลส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนพบว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการอบรมควรให้ความรู้แก่ผู้รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะด้านเทคนิค การจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับเวลาออกอากาศและควรส่งแผนการสอน กำหนดการสอนให้ผู้สอนก่อนล่วงหน้า และการขาดแคลนงบประมาณในการซ่อมแซมบำรุงรักษาและการดำเนินการ หน่วยงานต้นสังกัดขาดการนิเทศติดตามและประเมินผลบุคลากรระดับการปฏิบัติการขาดความตระหนัก ความรู้และประสบการณ์ ขาดรับสัญญาณดาวเทียมและอุปกรณ์เสริมอื่น ๆ มีไม่เพียงพอ และขาดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานทั้งระดับปฏิบัติการและระดับนโยบาย การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม โดยใช้องค์ประกอบของแต่ละรายวิชาที่สำคัญในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนไทยไกลผ่านดาวเทียม 6 ด้าน คือ ด้านความพร้อมของครู ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อ วัสดุทัศนูปกรณ์ ด้านการนิเทศติดตาม และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม : กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี